

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 95

STUDENI
2003
11

**»HRVATSKI PLANINAR« - ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
»CROATIAN MOUNTAINEER« - JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION**

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u 11 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izšao je 1. lipnja 1898. Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«.

PRETPLATA za 2003. godinu je **120 kuna** (za inozemstvo 32 eura). Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici u rubrici »Poziv na broj« obavezno treba biti upisan **Vaš preplatnički broj**. Preplata za inozemstvo (32 eura) uplaćuje se na račun **SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236**, također uz poziv na preplatnički broj.

VAŠ PREPLATNIČKI BROJ (O) otisnut je uz Vašu adresu, koja je naljepljena na omotnicu za slanje časopisa. Nakon izvršene uplate, uz adresu ćete moći vidjeti naznaku o uplati, čime možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana pri HPS-u (**O**).

NOVI PREPLATNICI, odnosno zainteresirani za preplatu, trebaju se pismom, telefonom, faxom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve izašle od početka godine, a zatim će svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je 15 kuna.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati putem e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je 10. dan u prethodnom mjesecu (30 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i obrade tekstova**, posebno za duže priloge. Svi primljeni materijali se na zahtjev vraćaju autorima. **Prednost imaju** prilozi popraćeni što boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketi). Detaljnije upute možete potražiti na Internetu na adresi <http://hps.inet.hr/hp/upute.pdf> ili izravno od urednika.

IZDAVAČ

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB
E-MAIL: hps@inet.hr
http://hps.inet.hr
TEL./FAX 01/48-24-142
TEL. 01/48-23-624

E-MAIL UREDNIŠTVA

hrvatski.planinar@vip.hr
http://hps.inet.hr/hp

UREDNIK

ALAN ĆAPLAR
PALMOTIČEVA 27, 10000 ZAGREB
E-MAIL: CAPLAR@VIP.HR
TEL./FAX 01/48-17-314
TEL. 091/51-41-740

UREDNIČKI ODBOR

DAMIR BAJS
DARKO BERLJAK
VLADO BOŽIĆ
TOMISLAV ČANIĆ
MR. DARKO DOMIŠLJANOVIĆ
VESNA HOLJEVAC
FARUK ISLAMOVIĆ
ZDENKO KRISTIJAN
ŽELJKA LISAK
PROF. KRUNOSLAV MILAS
PROF. DR. ŽELJKO POLJAK

TISAK

»EKOLOŠKI GLASNIK« D.O.O.
DONJA LOMNICA

ISSN 0354-0650

SADRŽAJ

HRVATSKI PLANINAR

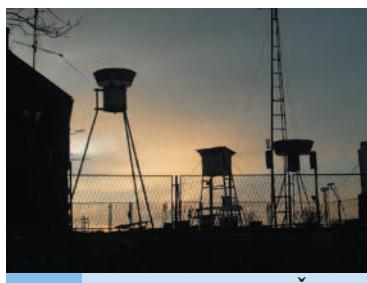
Godište 95 Broj 11
 Volume Number
Studeni - November 2003

330 GORSKI KOTAR

334 PUSTOLOVNI TREKING

339 50 GODINA ZAVIŽANA

350 RILIĆ I SVETI ILIJA

U OČEKIVANJU VIDRE	330
JASNA ŽAGAR	
ŠTO JE LJEPŠE: KAMEN ILI CVIJET?	332
ZDRAVKA ČULIG	
MITSKA PLANINA U JEDNOM DAHU	334
HRVOJE MIŠKO	
ŽIVOT IZNAD OBLAKA (2. DIO)	339
MILAN SIJERKOVIĆ, ALAN ČAPLAR, ANTE VUKUŠIĆ	
MARMOLADA U DOLOMITIMA	
- IZAZOV, DIVLJENJE I STRAHOPOŠTOVANJE	344
ŽELJKA I FEHIM BUŠEVAC	
RAZMAKNIMO OBLAKE!	346
(FOTOPRILOG)	
SJEĆANJE NA SVETOG ILIJU I RILIĆ	350
JASNA KOSOVIĆ	
DUGA ŠETNJA OKO HAMA	353
ŽELJKO REMAR	
PLANINARSKI TISAK	356
SPELEOLOGIJA	358
PISMA ČITATELJA	362
IN MEMORIAM: ZORAN KNEZOVIĆ	364
Vijesti	365

SLIKA NA NASLOVNICI:

U KRŠU BIJELIH STIJENA, FOTO: ALAN ČAPLAR

GORSKI KOTAR

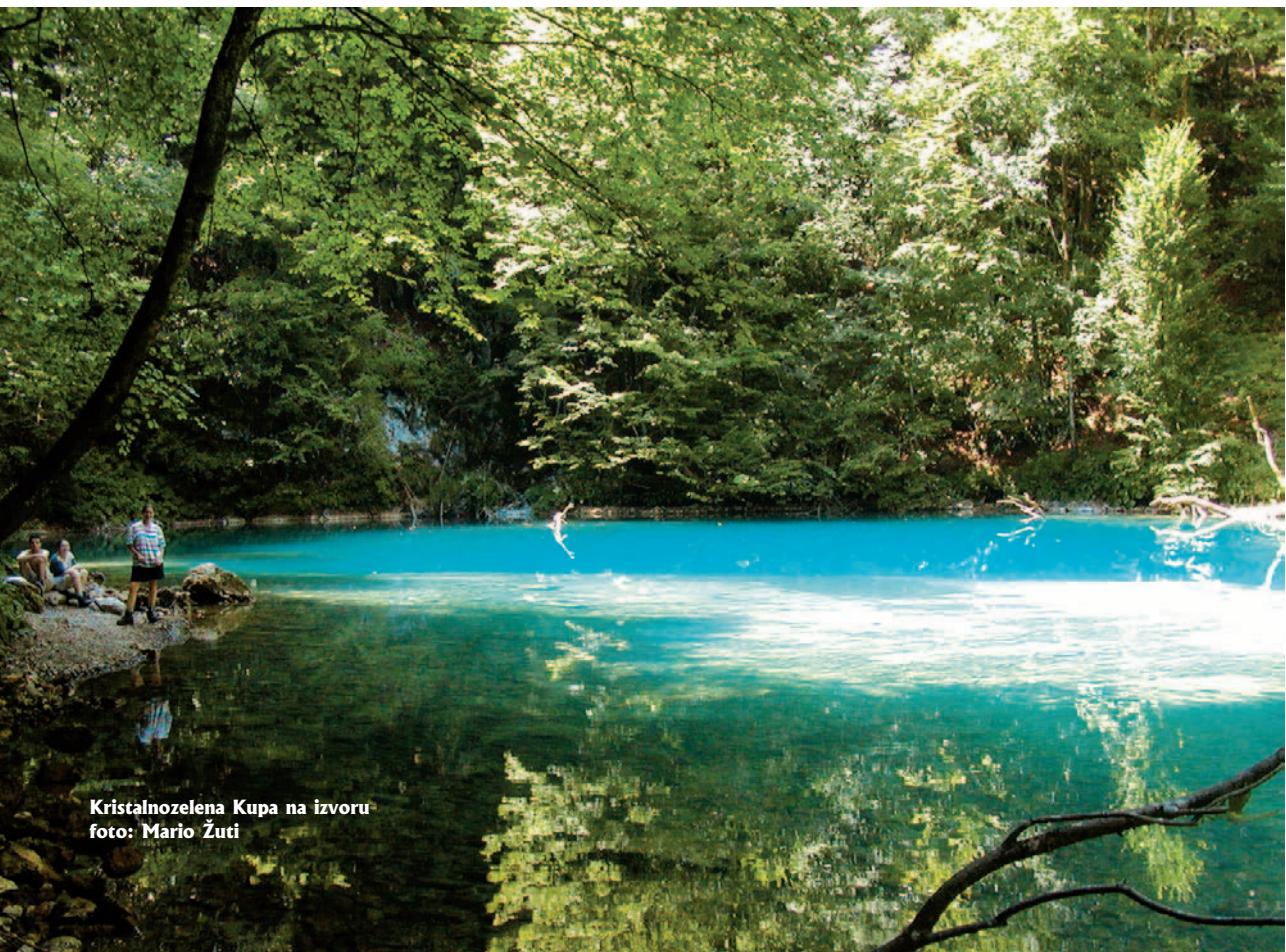
U OČEKIVANJU VIDRE

JASNA ŽAGAR, Sesvete

Srce latalice uvijek me iznova vuče u nepregledne daljine i sanja da cijeli svijet je moj. Opojni mirisi noći, vjetrovi što lelujaju livade cvjetne i rijeke od valova nemirne oblikovali su moja nezaboravna sjećanja, unutrašnju radost i mir. Gotovo nevjerojatno zvuči pomisao da na cijelom ovom svijetu postoji mjesto tako maleno, da čak ni majušnom točkicom nije obilježeno na zemljopisnoj karti, a u srcu tako veliko, da u njega jedva

može stati. Mjesto kojem se uvijek, s najvećim veseljem, iznova vraćam.

U Gorski kotar. U kotlinu podno šumovitih planina, gdje se jedna drugoj u korito zaljeću Gervičica, Čabranka i Kupa. Pričali su mi da su ove kristalnozelene hladne vode na utoku Čabranke u Kupu nekada bile vidrin dom. Ova spoznaja mi ispunila srce tihom radošću i rekoh toga trenutka: »Ako te još ima, ja će te upucati.« Naravno, svo-

Kristalnozelena Kupa na izvoru
foto: Mario Žuti

jim vjernim fotoaparatom, nečujno tiho da ne uz nemirim njezin mir. Uporno sam je čekala, nemirna i tiha, u sjeni na kamenu, ali je nisam dočekala.

Zato bih je zamišljala kako se sa svojim mlađuncima izvlači iz podzemne jazbine na obali, kako svoj nestošni podmladak uči loviti i jesti ribice, kako se okreće i prevrće po toj blistavojo vodi izvodeći predstavu samo za mene. I tako, dok bi prolazili sati, a korak im se gubio u šumorenju Čabranke i Kupe, jedna davnja djevojčica prišla bi obali rijeke, prevrtala kamenje tražeći skrivenе »mnke« ili bi pak bacala »žabice« »daleko« u Kupu. Djevojčica, koja je vjerovala u priču jednog starca o mužu drvosječi, koji je visoko u planini sjekao drva i ženi, koja mu je nosila zdjelicu hrane za ručak, a koja je zbog teškog i surovog života prokleta muža i sebe pa ih je Bog pretvorio u kamen na Kuželjskoj stijeni u obližnjoj Sloveniji. Djevojčica, koja je na rosnim livadama brala majčine suzice i nosila ih u selo jednoj nepokretnoj starici ne znaajući da joj čini možda jedino životno veselje u njezinim tmurnim samačkim danima. Starca i starice odavno više nema, majčine suzice više ne trepcu po livadama, a nema više ni vidre. Čovjek je i ovdje bio jači. Vožnja čamcima, ribarenje i rekreacija na vodenim tokovima su je uznenirili, a lovci su je lovili zbog cijenjenog krvnog. Iako je pored vodene vidrice, sredozemne medvjedice i muflona najugro-

Kupa u blizini sela Hrvatskog

foto: Jasna Žagar

ženija vrsta, iako je zakonom trajno zaštićena, ubijaju je nemilosrdno i tajno.

Nisam odustala. I dalje je čekam sa svojim fotoaparatom, iz ljeta u ljeto, u istoj sjeni, na istom kamenu. Čekam je ranim jutrima, dok je još rosa biser po travi i večerima, kad već zlatna sunčeva kupola nestaje za Hribom, a zvono s obližnje crkve zove na san. Ali nje i dalje nema. A ja još uvjek vjerujem da se ona samo sakrila, da će se jednog dana ipak zakolutati vedra i okretna u kristalozelenoj vodi Kupe.

I konačno, o nama ovisi hoćemo li vidru i dalje sretati kod nas ili će zauvijek nestati iz naše blizine.

Čabranka u blizini izvora

foto: Jasna Žagar

IZLET NA BOJINAC

ŠTO JE LJEPŠE: KAMEN ILI CVIJET?

ZDRAVKA ČULIG, Samobor

Ponedjeljak je. Radni dan. Ali, za nas koji smo se jučer vratili s Velebita dan je odmora. Napokon možemo sjediti bez požurivanja, naravno u hladu, odmarati noge, pitи vode koliko želimo, a istovremeno oživljavati doživljaje s Velebita. Pitam se što je bilo ljepše, južni ili sjeverni Velebit, Bojinac ili Senjsko bilo, kameni kukovi ili livade pune cvijeća... i ne mogu odgovoriti.

Uspon na Bojinac počeli smo u Milovcima, prekasno za ovo doba godine, u devet ujutro. Dan je krasan, za nas i malo previše krasan: sunce već visoko na nebnu, nigdje ni oblačka. Puni snage oštrosređeni kroz kamenu udolinu, strmom kamenitom stazom. Prolazimo uz dolac Krčevine, pun koza koje mekeću i kreću prema nama. Mislevaljda da im nosimo sol i hranu. A mi gambamo dalje. »Samo da mi je doći do kapelice« mislim u sebi i usredotočujem se na svoje korake jer staza je neravna i puna velikog i nepravilno razbacanog kamenja. To je najstrmiji dio uspona,

(osim same stijene Bojinka, naravno) pa se tješim da će poslje biti lakše.

Pogled na more je divan. Vidimo Maslenički i Paški most i otoke do Ugljana. Na raskriju ispod Vaganca biramo lijevi put za Bojinac i ostavljamo markaciju koja nastavlja ravno za Veliko Rujno. Uspon je sada nešto blaži, ali je sve toplije, a obilje kadulje oko nas ispunjava zrak gustim i teškim (iako ljekovitim) mirisom, koji nažalost meni alergičaru otežava disanje.

Već se vidi Žlibati kuk lijevo gore iznad nas. »Možda smo blizu«, nadam se u sebi, ali naravno, varam se. Dolazimo do Milovačke krčevine gdje se odlučim malo odmoriti u travi pod borovima okruženim kukovima, a ostali žure naprijed. Nastavljam dalje i nakon blažeg uspona dolazim do Velikog dolca i Jaginog kuka pod golemim Bojinim kukom. Fantastično! Nisu ni malo pretjerivali u vodićima kad opisaše Bojinac kao mjesto najuzbudljivijih kraških pojava na Velebitu. Prekrasni, velebni kukovi oko slikovitih dolaca, a u njima travnjaci i borovi. Slikam mahnito, sad odavde, sad odande, jurim dolje gore po dolcu, penjem se na kamenje. Predivno je. Ali moram dalje.

Upućujem se po marki desno odakle do mene dopiru glasovi. Nailazim na skretanje za Veliko Rujno, ali odlučim ipak preko »Žliba«, da imam pogled na Veliki dolac i svoje prijatelje kad budu silazili. Stižem do vidikovca i smještam se pod velikom stijenom s markacijom. Uzimam samo fotoaparat i penjem se na rub vidilice pa slikam i slikam na sve strane more i otoke, cijeli hrbat od Buljme preko Vaganskog vrha do Svetog brda, na sjeverozapadu preko Stapa vrhove oko Šugarske dulive i kukove odmah ispod mene, predivne, divlje, koje se ne može ni obići, koji stoje prkosći buri i gromovima tisućama godina.

Jagin kuk na Bojincu

foto: Zdravka Čulig

Najednom, iznad mene na vrhu, Frenki više i pita kakav je odavde uspon, jer su oni ipak došli sa sjeverne strane na vrh, a spustili bi se preko »Žliba«. Još sam se mogla dobro odmoriti prije nego su se spustili do mene, a zatim svi zajedno do Velikog dolca. Odmah smo se nastavili spuštati, jer trebalo je još isti dan sići do Milovaca i pokupiti skupinu koja je išla na Stap pa u Jablanac na spavanje. Spust je bio dug i iscrpljujući i noge su nas jedva držale kad smo se dokopali magistrale i našeg autobusa.

Slijedilo je kupanje u vruljama sa sladoledom u ruci i pregledavanje žuljeva. Tek smo u Jablancu postali svjesni da je za taj dan s planinarenjem gotovo i da možemo isključiti dovod adrenalina.

Sutradan nas je Vlado poveo na sjeverni Velebit da odmorimo oči i smirimo treperenje živčanih završetaka. Ruta Oltari - Vratnik služi upravo tome. Guste bjelogorične šume pune golećih bukvi, zelena trava na livadama i proplančima, široki ugodni puteljci i mnoštvo raznolikog cvijeća koje smo, zna se, temeljito poslikali, oduševili su nas opet na drugi način. Da, Velebit je divan u svakom obliku i pojavi!

I sad, neka netko odgovori na gore postavljeno pitanje!

Prema Crnom vrhu

foto: Zdravka Čulig

Pogled niz primorsku padinu Velebita na more

foto: Zdravka Čulig

VELEBITSKI PUSTOLOVNI TREKING

MITSKA PLANINA U JEDNOM DAHU

HRVOJE MIŠKO, Križevci

Kažu da je za uspjeh dovoljna samo jedna osoba koja vjeruje u tebe. Nisam ni pomiclao da bih se mogao upustiti u pustolovinu preko Velebita u jednom danu. Prošao sam ga već nekoliko puta, uzduž i poprijeko, autom i pješice, ali nikada 76 kilometara, od Baških Oštarija do Senja, u jednom dahu. No, ohrabren samo jednom rečenicom čovjeka kojeg poštujem, profesionalnog sportaša, člana prvog hrvatskog tima koji se okušao u pustolovnoj utrci i organizatora, pokretača i promotora tog novog sporta koji se nastanio i u Hrvatskoj, odjednom sam se našao pred izazovom da se prijavim za Velebitski pustolovni trekking.

Moram priznati da do tada nisam razmišljao o tome. Ma jesam, ali sam znao da za pustolovnu utrku treba puno trenirati, dobro se fizički pripremiti i da će se prijaviti jednog dana kad budem

spremniji. Ali eto, sada, tri tjedna prije početka, jedan čovjek, jedna rečenica i jedna misao koja kaže da granice postoje samo u mislima ljudi pokrenuli su ideju kod mene da ipak pokušam, pa makar samo završio utrku, i zadnji ako treba, ali barem da završim.

S prijateljem koji je odmah bio za akciju formirali smo tim i prijavili se za rekreativnu kategoriju. Za pripreme smo imali samo tri tjedna.

Start je bio u subotu 12. srpnja 2003. s Baškim Oštarija. Bilo je 40 prijavljenih timova. Velika konkurenca premašila je sva naša očekivanja. Krenulo se vrlo oštro, točno u 12 sati, Premužićevom stazom prema Alanu. Na Dabarskoj kosi bili smo za jedan sat i deset minuta i to među prvih deset timova. Držali smo dobar tempo gotovo četiri sata, bez odmora, vrlo žustro i odlučno.

Nakon odmora nastupila je prva kriza, no moj je timski partner bio pun snage tako da je on vukao, a ja sam vodio borbu sa samim sobom. Motale su mi se razne misli po glavi. Hodamo već četiri sata, dobrim tempom, među prvih deset timova smo, dobro poznam Velebit, orijentacija nam je odlična - pa mi bismo mogli nešto i napraviti, mogli bismo ući u borbu za neko mjesto, a ne da budemo samo sudionici, pa mi to možemo.

Proživiljavam krizu, jedva hodam, kamenje bode u noge,

Na startu na Baškim Oštarijama

PATOLOGIJA »PUSTOLOVNIH UTRKA«

U posljednje vrijeme su »pustolovne utrke«, o kakvima je riječ u ovom članku, zahvatile i naše planine. Iako je takav način »planinarenja« u očitoj suprotnosti s onim što se uči u našim planinarskim školama, prihvatio sam kao član uredništva da se članak tiska jer je zadatak časopisa da obavještava o zbivanjima u planinama, ali uz primjereni komentar.

Čitajući ga lako je zaključiti da je svrha pustolovnih utrka dvojaka: uzbudljivo događanje i postizanje rekorda. Tomu ne bi bilo prigovora kad uloženi napori ne bi prelazili fiziološke granice i uzrokovali patološke posljedice. Evo nekoliko citata koji to jasno dokazuju: *proživljavam krizu, jedva hodam, raspadam se od umora, bol u glavi, žuljevi na tabanima, umirao sam, 21 sat bez spavanja, imam halucinacije, ići brže da se prije riješiš muke, šuti, trpi i hodaj!*

Ako je trkač doista u svemu tomu uživao, moram kao liječnik pitati nije li tu riječ o mazohizmu (tj. o uživanju u boli i patnji što ih pacijent sam sebi nanosi). Ta nova natjecateljska disciplina ima za posljedicu upravo ono što je u ekstremnim sportovima najgore, a to je nanošenje štete vlastitu zdravlju, pa je stoga planinarima ne bismo mogli preporučiti jer je temeljni cilj planinarenja unapređivanje zdravlja.

Članak će našim čitateljima poslužiti da bi znali o čemu je riječ ako negdje u planini susretu ljude koji bez daha, teturajući, suhih usta i mutna pogleda, jurcaju u strahu da ih netko ne prestigne. Neka im bude ako im je to doista užitak, no planinarska organizacija ne bi smjela takvu disciplinu prigriliti kao svoju ne želi li izgubiti status najzdravije grane tjelesne kulture.

prof. dr. Željko Poljak

sunce prži po vratu, cedevita se ukiselila, zagrijala, ne mogu je pititi, ali moram - inače dehidracija. Htio bih stati, leći, uživati u Velebitu, spustiti se do Radlovcu, napiti se hladne vode s izvora u Mliništu, baciti oko na more, osluhnuti tišinu, prizvati uspomene na prvi susret s Velebitom, popeti se na Šatorinu... ali za sve to sad nema vremena.

Vodim kolonu, pet šest timova iza nas, drže tempo, isto toliko njih ispred nas, odvojili se i oti-

PLANINARSTVO ILI NE?

Na pitanje jesu li pustolovne utrke pozitivna ili negativna pojava u našim planinama i treba li ih uopće smatrati planinarstvom (možda čak i novom planinarskom specijalnošću!?), nema jednostavnog odgovora. O tome se može govoriti sa stajališta planinarske »ideologije«, psihologije, sociologije, GSS-a, sa zdravstvenog stajališta itd., a mišljenja i zaključci uvijek će biti dvojaki.

Na dosadašnjim utrkama pokazalo se da najbolje rezultate postižu oni koji imaju planinarsko iskustvo, a većina sudionika na takvim natjecanjima su upravo planinari. Zanimljivo je da svi koji su to prošli govore s oduševljenjem o svojem pustolovnom iskustvu i mnogi to žele ponoviti. Očito je i da je glavni cilj užitak, premda neobičan, ali ipak užitak. A dok god je cilj osobni užitak, to je planinarstvo. Planinarstvo prestaje tek tamo gdje počinje dokazivanje da je netko »bolji« planinar od drugoga, npr. zato što je bio na Mont Blancu ili jer je uspio prije drugoga dotići na cilj ovakve pustolovne utrke.

Jedno je od temeljnih načela planinarske etike prihvaćanje različitosti, tj. tolerancija. Svatko od nas planinari iz posve drugačijih razloga i uživa u nečemu što drugoga možda uopće ne veseli. Netko uživa u uspinjanju na himalajske vrhove, netko u zalaženju u podzemlje, netko radeći u svom planinarskom društvu, a netko u pustolovnom utrkivanju.

Ovaj članak objavljujemo zato što pri odabiru priloga za časopis prednost ima ono što je zanimljivo i kvalitetno napisano, a na čitateljima je da proside svida li im se ili ne svida. Netko će možda htjeti iduće godine i sam sudjelovati, a drugi će temu smatrati promašenom. No, u tomu i jest ključ: komu se svida neka prihvati izazov, a komu ne, neka upozna i prihvati različitosti.

Alan Čaplar

šli naprijed. Ako tako nastavimo možemo ih stići. Ispred nas je mnogo kilometara, mnogo sati hoda, odmori, noć, neki će i spavati, drugi će se izgubiti. Možemo mi to, mogu ja to, izdrži Hrvoje, bol je samo u glavi, hodaj, bori se - govorim sam sebi, tješim se i bodrim. Raspadam se od umora, a ipak razmišljam o dobrom plasmanu na kraju, jedva hodam, ali imam snažnu volju. Nevjerojatno je to kada čovjek dođe do nekih granica i onda crpi snagu iz najsitnijih stanica. Prisjećam se da je za-

VELEBITSKI PUSTOLOVNI TREKING ILI »IMA JOŠ PUNO...«

Riječ pobjednika najteže utrke (kategorija »Ultra«)

Planinarim nekih desetak godina. Cijelo to vrijeme Velebit mi je posebna priča, svojevrsna opsesija. Jer sam član PDS »Velebit«, jer mi je prvo pravo planinarenje bilo na Zavižan, jer je tako lijep i tih, divlji, raznolik. Oduvijek sam se čudio kako je to dugačka planina, protegnuta, upravo izaziva da je se prođe od jednog na drugi kraj. Kad sam doznao da je Šimun Cimerman, organizator pustolovnih utrka, najavio hodačku utrku od 150 km od Paklenice na jugu do Senja na sjeveru odmah sam zagrazio. Kako je trka zamišljena za dvočlane timove, iz sigurnosnih razloga, sljedeća je stvar bila naći odgovarajućeg partnera za tim. A to nije bilo teško. Samo mi jedan pada na pamet za ovo. Zovem Slobodana Soldu iz Belišća: - Bob, hoćemo na Velebit? - Idemo!

Na startu u Velikoj Paklenici skupili smo se ujutro 11. srpnja. Promatraljući okupljene, odmah smo vidjeli da su izostali neki dobri poznavatelji Velebita, nedostaju neka poznata imena sa sličnih planinarskih utrka i malo smo razočarani zbog toga. Tu su zato neki maratonci, ponajbolji naši brdski trkači, neki pustolovi, iskusni planinari, a i nekoliko stranaca, koji su nam posvemašnja nepoznanica. Po opremi, zadubljenosti u karte i pristupu odmah izdvajamo neke glavne konkurente od onih koji će se gadno provesti. Nisu svи svjesni što nas čeka, dužine pred nama, težine noćne orientacije, vrućine, teškoće terena. Mi nikad nismo hodali toliko u komadu, pa iako je staza malo kraća od najavljenih 150 km, ipak nam je to velik izazov. Zato smo se odlučili za oprezan pristup, prvo polako, štedljivo, pametno kroz noć, a onda od Oštarija po gasu, ako bude išlo. (...)

ista sve moguće i da su jedine granice one u mislima. Stvarno je tako!

Sedam je sati navečer. Stigli smo na Alan kao četrnaesti tim. Super! Iznad svih očekivanja. Odmaramo se, presvlačenje čarapa, prvi žuljevi, pristižu drugi timovi, jedemo, pijemo vitamine. Vadim iz ruksaka malu vrećicu. Pripremio sam je za krizne situacije, tajni sastojci - kažu da nema bolje energetske pločice od špeka i češnjaka. Gledam je i razmišljam trebam li je čuvati za

Kada smo, nakon cijelog puta, konačno s jedne uzvisine vidjeli Nehaj, naš cilj, preko nekoliko brda, izgledao nam je jako dalek. Stigavši do Nehaja, prvo sam prišao kuli da opipam je li prava, imao sam već halucinacije koliko sam dugo zamišljao taj trenutak. Pružam ruku partneru Slobodanu Soldi i od srca mu čestitam, jer boljeg partnera ne mogu ni zamisliti. Prešli smo tu mitsku planinu Velebit u jednom dahu, baš kako i glasi slogan trke, bez spavanja, za 36 sati i 22 minute. Oduševljeni smo. Procijenio sam da će se oporaviti i ponovo moći potrčati za »samo« tjeđan dana, što je stvarno dobar rezultat, imajući u vidu na što su sličili ostali trkači drugi dan. Gledajući nas na okupu kako šepamo uokolo, bušenje i previjanje žuljeva, bolne izraze lica, glavom su mi prolazile scene s ranjenicima iz »Bitke na Neretvi«. Ja sam još dobro i prošao, potrgao jedan štap za hodanje, dobio samo dva žulja na svakom stopalu i šarenu kvrgu na koljenu. Mala šteta za takvo veselje.

Drugo popodne popeo sam se na Nehaj i gledao Velebit iza nas. U daljinu se vidi neki vrh i razmišljam koji bi to mogao biti, sigurno neki na srednjem Velebitu, tamo negdje na pola puta. Izgleda jako daleko. Iznenada shvaćam da gledam tek obližnji (zračnom linijom) Zavižan, vrh na kojem su me jučer pitali »Kaj, još malo pa gotovo?«. Stresao sam se, konačno shvaćajući koji smo put prešli. Dolje su se pomalo okupljale druge ekipe, iz svih konkurenacija, prepričavale dogodovštine i razmjnjivale dojmove. Još jednom sam u sebi čestitao svima koji su poštено odradili posao, kao i onima koji su samo pokušali i iz raznih razloga odustali... vidimo se nagodinu na Velebitu.

Ivan Ferenčak

poslije. Ma fućkaj poslije, ako sad to ne pojedem možda tog kasnije neće ni biti.

Krećemo dalje. Penjanje od Alana do Premužičeve, pa kroz Rožanske do Zavižana. Naporno? Pa ja sam potpuno druga osoba. Još prije nešto više od sat vremena umirao sam, a sad jurim kroz Rožanske kukove. Pun sam snage, prestižemo timove, jaki smo na uzbrdici, sporiji na spustu, letimo po ravnici, žurimo, pada noć, mjesec je pun. Izvanredno! Nevjerojatno iskustvo. Rožan-

ski kukovi obasjani mjesecinom, Premužićeva staza bijeli se ispod naših nogu, u šumi mjesec svijetli kao ulična rasvjeta, uopće ne vadimo wonderice. Pa sve se vidi. Prošli smo Rossijevo sklonište, netko je тамо, vidi se svjetlo ispred kolibe, tiki glasovi, oko tišina - prava idila. Opet se bude uspomene. Velebit je stvarno veličanstven!

Ali nemamo vremena stati. Ipak uživamo, uživamo na jedan poseban način. Tko kaže da ne možeš uživati u planini ako projuriš kroz nju? Doživljavamo Velebit na poseban način. Prolazimo ga u jednom dahu, s unutrašnjim krizama, ali s jedinstvenim osjećajem i čovjekovom težnjom koju svi mi imamo. Težnjom da se bude na vrhu, da se bude prvi, da se pobijede sve slabosti i sve mane. Biti Pobjednik! Tko to ne bi htio? Koliko god se borio da budem bolji od drugih, da ne zaostajem, da pratim tempo i da dođem među prvima, shvaćam da se borim jedino protiv sebe samoga. A to je najteža borba.

Na Zavižan stižemo prije ponoći, za tri i pol sata od Alana, kao deveti tim. Nakon pola sata odmora krećemo prema Oltarima. Noć je i bit će teško pratiti markaciju. Gledamo kartu, a poslu-

[http://www.adventurerace.hr/
Hrvatski/Velebit/index_velebit.htm](http://www.adventurerace.hr/Hrvatski/Velebit/index_velebit.htm)

žio je i kompas. Za manje od dva sata stižemo na Oltare kao šestoplasirani tim. Natječemo se s jednim timom. Napeto je. Mi smo bolji u orientaciji, a oni brže hodaju tako da se izmjenjujemo u vodstvu. Kad god bi oni zalutali, mi bismo bili ispred, a kad bi oni našli pravi put, opet bi nas prestigli. Taktiziramo, hodamo bez svjetla, skrivamo se u mraku, tiko hodamo, pobegli smo im, nadamo se, a onda kao u horor filmu pojave se iznenada iza nas. Sve smo bliže cilju. Hodamo u smjeru Vratnika do polja Žuklja, a onda bismo se trebali preko Trbušnjaka spustiti do Senja.

To je dionica koju smo čekali cijelo vrijeme. Noć je, slabo markirani i uopće nemarkirani puto-

Kratki trenuci predaha na Alanu

foto: Ante Krstić

vi, orijentacija nam ide odlično, vodeći timovi nisu daleko odmakli i sigurno će se netko još i izgubiti - znači imamo velike šanse da stignemo među prva tri tima. Cilj nam je bio do šest sati ujutro stići na cilj u kulu Nehaj. Ali, nismo izdržali. Nismo više mogli hodati, sjeli smo na cestu i odustali od borbe za rezultat i vratili se svom prvotnom cilju zbog kojeg smo i došli na utrku,

Najuzbudljiviji dio utrke: noć na Velebitu

foto: Iva Krstić

a to je da samo završimo bez obzira na rezultat. To je bio psihički faktor i po tome se pobednici razlikuju od svih ostalih. Jer pobjednik nikad ne odustaje i bori se do samog kraja, do zadnje kapi krvi i zato je pobjednik. Predali smo se prerano.

Dopuzali smo do kule Nehaj, sasvim polako, sa žuljevima, bolovima u koljenima, stopalima, zglobovima i saznali da smo deseti (osmo prolazno vrijeme). Zadovoljni smo. Drago nam je da smo završili jer bilo je i mnogo onih koji su odustali. Kažu da je u pustolovnoj utrci čak i prvi korak hrabrost, svaki sljedeći predstavlja napredak. Završili smo velebitski pustolovni trekking za 21 sat, bez spavanja.

Iako ovaj trekking nije pustolovna utrka, ali ima nekih dodirnih detalja, drago mi je da sam barem nakratko osjetio duh pustolovnih utrka i pustolovnog natjecanja. Doživio sam Velebit na poseban način i stekao mnoga iskustva za koja vjerujem da će mi poslužiti u svakodnevnom životu. Jer, na kraju utrke nitko nije isti kao prije.

Na kraju mogu reći samo to da ovo nije kraj. Ovo je tek početak, moj prvi korak prema pustolovnoj utrci, ovo je moj novi planinarski početak jer nakon proživljenog iskustva gledam drugačije na planinarstvo i na alpinizam, gledam drugačije na život. Bogatiji sam za jedno iskustvo, nove prijatelje, poznanstva, poglede na svijet oko sebe...

Da, dobro smo odabrali ime tima. Carpe diem! Iskoristi dan! Mi smo ga zaista dobro, dobro iskoristili, a u pravom okruženju, na Velebitu, u društvu s avanturistima, vođama, pobjednicima - a to su svi organizatori i natjecatelji - to je zaista moguće.

50 GODINA METEOROLOGIJE NA ZAVIŽANU

ŽIVOT IZNAD OBLAKA (2. DIO)

MILAN SIJERKOVIĆ, Zagreb**ALAN ČAPLAR, Zagreb****ANTE VUKUŠIĆ, Zavižan**

OPASNI GROMOVI

Iz razgovora sa zavižanskim meteorolozima stječe se dojam da se najviše boje - gromova. To i ne iznenađuje s obzirom na brojne neugodne susrete s »nebeskom iskrom«.

Jedan od često prepričavanih slučajeva bio je onaj kad se radna meteorološka soba nalazila u prizemlju (sada je na katu). Ispred sobe je bio mali hodnik, odakle se moglo izaći iz kuće. U hodniku su se nalazili pričuvni kišomjeri i različit

alat za svakodnevnu uporabu. Dražen je upravo krenuo na motrenje. Kad je otvorio vanjska vrata, grom je udario u kuću, a njega je zasulo kamenje i žbuka što su otpali iznad vrata. Grom je, čini se, udario iza njegovih leđa, jer je kraj drvene klupice u hodniku zavario dva željezna predmeta, klepac za košnju i sjekiru.

Jednom je prigodom bilo žestoko noćno nevrijeme i Antu je probudio jak udar groma. Ujutro je na limenom okovu prozora zamijetio

Planinarski dom i vrh Vučjak u inju
(nakon višednevne magle)
foto: Nikola Aleksić

veliku rupu od udara groma, niti metar udaljenu od njegova uzglavlja na krevetu!

Dražen Vukušić ispričao je još dvije zgode. - U prizemlju sam iz cisterne utočio vodu u posudu i odnio je na kat. Nisam ni došao do odredišta kad je grom udario izravno u cisternu. Udar je bio toliko jak da je podigao poklopac od cisterne na kojem je ležao snijeg visok metar i pol i bacio ga pet metara dalje. Da sam, kojim slučajem, malo okasnio s točenjem vode iz pipe, sigurno bi me ubilo.

- Jedanput me je posjetio lugar iz Velikog Loma. Njemu je nož bio smješten u boku, a u sobi se još nalazio željezni krevet. Ne znam je li to utjecalo na ono što se dogodilo. Dok smo za stolom pili vino, odjednom je između naših čaša bljesnula iskra. Kaže on: »Ovo neće bit' dobro.« Poslije te iskre tako je grunulo, da ga je bacilo o krevet. Reče on: »Bjež'mo odavde. Idemo do moje lugarnice!« - »Ti odi, ali ja ne idem sa svog radnog mesta« - rekoh mu. »E, kad ti ne ideš, ne idem ni ja«, reče on. Nakon toga smo se bratimili, sretni što smo ostali živi.

Nekoliko puta od gromova su stradale UKV stanice, telefoni, televizor, ispravljač za punjenje akumulatora...

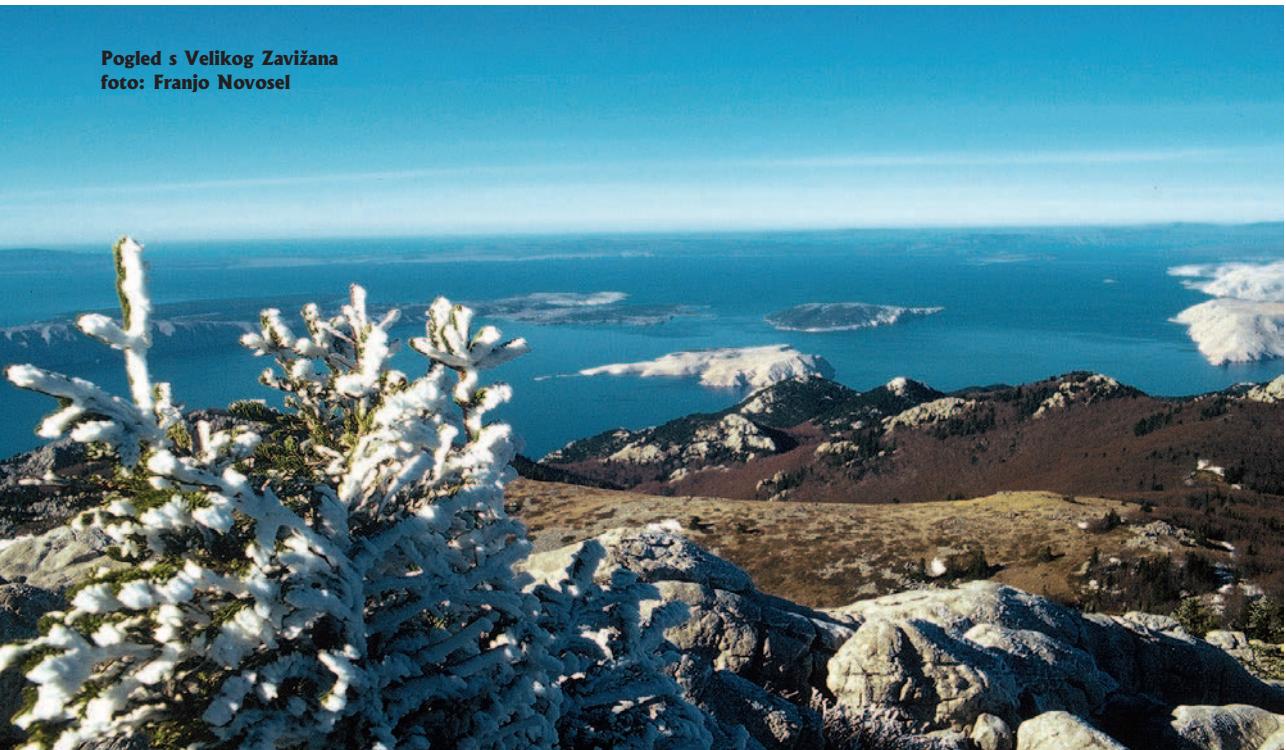
Dražen se sjetio jednoga šaljivog slučaja, koji se s početka nije takvim činio. - Išao sam iz Klade prema Zavižanu, u službu. Primjetio sam približavanje nevremena, pa sam pohitao prema domu. Istovremeno je jako zapuhalo i zaglušno zagrmjelo. Osjetio sam udar u glavu i pomislio: »Gotovo je! Ubio me grom.« Na sreću, bilo je nešto drugo. Na ledima sam nosio naprtnjaču i pritom sam zaboravio zakopati njezin poklopac. Kad je vjetar naglo zapuhao, podigao je poklopac i njime me lupio po glavi. Kako se to dogodilo u trenutku kad je grunuo grom, razumljivo je što sam pomislio na to da me je pogodio.

NOSAČI, ZANATLJJE, SERVISERI

Zavižanski meteorolozi često moraju obavljati poslove koje drugi motritelji ne čine, koji im se ne plaćaju i često su vrlo naporni.

U dnevniku rada zabilježeno je da su 11. siječnja 1978. Ante i Luka otišli na Oltare, kako bi dopremili čelične akumulatore i ispravljač. Sljedeći dan su se vraćali, i to najprije unajmljenim traktorom, a zatim su 6 kilometara po snijegu vukli, uz pomoć dvojice šumarskih radnika, opremljenih akijama, plastičnoj barki za spašavanje unešrećenih u planini. S teškom mukom i tek navečer

Pogled s Velikog Zavižana
foto: Franjo Novosel

stigli su u dom. U zimu 1980. godine Ante, Luka i još dvojica članova posade poštanske relejne postaje na velebitskoj Plješivici nosili su 180 kg težak agregat dulje od jednog kilometra, i to po debelom snijegu u koji su propadali do koljena.

Kuhinja na Zavižanu mnogo je više od prostorije za pripremanje jela. Zimi je zakrčena brojnim posudama u kojima se otapa snijeg. To su ponajčešće kišomjeri i plastike za uzorkovanje onečišćenih oborina. Katkad treba donijeti zaledene instrumente, kako bi se odledili i ospособili za rad. Svaki peti dan gužva je posebice velika. Tada se na podu i drugdje nalaze posudice u kojima se otapa snijeg izvađen iz snježnog pokrivača, a radi određivanja gustoće snijega i sadržaja vode u njemu. Vadilicom se uzimaju uzorci na svakih 10 centimetara debljine snježnog pokrivača i svaki se takav uzorak stavlja u posebnu posudu. Ako je debljina snježnog pokrivača dva metra, što na Zavižanu nije osobita rijetkost, tada će trebati 20 posudica sa snježnim uzorcima.

No, ni druge okolnosti glede smještaja, rada i življena u planinarskom domu nisu dosad bile onakve kakve bi trebale i mogle biti. Prometne veze, telekomunikacije, rasvjeta i ogrjev, uređenje doma i prostorija u njemu sve je to uvelike otežavalo boravak meteorološkim motriteljima, ali i posjetiteljima planinarskog doma. Tek je 1958. godine počela izgradnja ceste od Oltara do Zavižana, a 1962. završena je cesta do sadašnjeg odvojka za planinarski dom, na livadi Ripištu. Dvije godine poslije izgrađen je odvojak do stotinjak metara ispred doma, a istom 1990. godine izgrađeno je zadnjih 100 metara. Godine 1992. asfaltiran je odvojak do doma. Do 1964. godine sav potrebiti materijal za izgradnju meteorološkog kruga i drugoga, različita oprema i sve što je potrebno za opskrbu ljudi dopremalo se na mulama ili na leđima ljudi.

Potkraj kolovoza 1964. g. dovršena je izgradnja telefonske linije od poštanskog odašiljača na Plješivici (1653 m nadmorske visine) do planinarskog doma i meteorološke postaje Zavižan. Dana 25. kolovoza predan je prvi sinoptički izvještaj posredstvom telefona. Bio je to indukcijski telefon. Od velebitske Plješivice veza je vodila do pošte u Krasnom, a odatle dalje u svijet...

Slanje meteorološkog izvješća

Pod teretom inja i leda telefonska je žica često pucala. Zimi, pri visokome snijegu, nije se mogla očekivati pomoći stručnjaka, pa su zavižanski meteorolozi sami išli pronalaziti i popravljati kvar, penjali su se po stupovima i spajali pokidane žice. Ta je veza funkcionirala do 1983. godine. Telefonska veza (UKV telefon) ponovno je uspostavljena u listopadu 1992. U razdoblju izostanka telefonske veze, komunikacija sa svijetom održavala se posredstvom UKV radiopostaje, koja je postavljena 1968. godine, i to preko Rijeke. Tek je u srpnju 1996. dovršena izgradnja podzemnog telefonskog kabla od velebitske Plješivice do Zavižana. U listopadu 2002. g. uspostavljena je modemska veza s Državnim hidrometeorološkim zavodom u Zagrebu, pa se otad sinoptički izvještaji dostavljaju izravno u središnje računalo u Zavodu.

Do 1968. godine prostorije doma osvjetljavale su petrolejke. Tek je te godine dopremljen prvi agregat za punjenje akumulatora radiopostaje, ali ujedno i za kakvu-takvu rasvjetu u domu.

Dakako, to je bilo bitno poboljšanje, ali je motriteljima donijelo novu obvezu: trebalo je održavati agregat i akumulator u radnom stanju. U akumulator je trebalo dolijevati vodu i paziti da se ne smrzne. Morali su se naučiti kako otklanjati sitne kvarove na agregatu. Gorivo za agregat bilo je poseban problem. S početka je to bio benzin. Držao se vani, u metalnim bačvama, smještenim u posebno napravljenim kućicama od suhozida. Zimi su bačve obično bile zatrpane snijegom što ga je vjetar unosio kroz otvore u suhozidu. Svaki dan je trebalo čistiti (otkopavati) bačve od snijega i gumenom cijevi (povlačilo se ustima!) natočiti onoliko benzina koliko se kanilo potrošiti te večeri. U jesen se dovozilo gorivo u plastičnim posudama u kojima je moglo stati oko 900 litara. Prenosilo se ručno do mjesta za čuvanje, gdje se pretakalo u metalne bačve. Godine 1975. nabavljen je dizelski agregat, čime se smanjila opasnost od požara, uvijek prisutna kod lako zapaljivog benzina. Teškoće s naftom zamjećivale su se pri niskoj temperaturi zraka, jer se tada pretvarala u kašu, koju je prije uporabe aggregata trebalo zagrijati. Agregat je naime bio smješten u drvarnici, a tamo je temperatura bila zamalo kao i vani. Jednom je prigodom u drvarnici izmjerena temperatura -22°C! Godine 1982. izgrađena je trafostanica i s velebitske Plješivice doveden je visokonaponski vod. Tako je i Zavižan dobio »normalnu« električnu struju, ali je agregat i dalje zadržan kao pričuva, pa se po potrebi i rabi.

Računala, telefoni i petrolejka (kad nema struje)

VIJAVICA U PLANINARSKOM DOMU!

Planinarski dom izgrađen je na temeljima zgrade napravljene 1927. godine, koja je dobrim dijelom uništena u Drugom svjetskom ratu. Prostорije meteorološke postaje u početku su bile u prizemlju, a zatim su preseljene na kat, jer je zimi vjetar često zatrپavao prozore snijegom, pa se nije moglo gledati van. Pri gradnji se nije dovoljno skrbilo o toplinskoj izolaciji. Događalo se da vatrica gori cijeli dan, a zrak se u grijanoj prostoriji ne uspije ugrijati do temperature od 8°C. S druge strane unutarnjih vrata, u negrijanom hodniku, temperatura bi bila samo -8°C! Zbog tolike temperaturne razlike na vratima se (unutar zgrade!) stvarao led. U spavaćoj sobi, gdje se nije grijalo, temperatura je znala biti -10°C. Oko prozora u spavaćoj sobi, ali i drugdje u zgradici, puhalo je zamalo kao vani. Jednom je prigodom Dražen Vučušić za večeru podgrijavao lončić s mesom. Poslije večere je naloio vode u lončić i ostavio ga preko noći na štednjaku, kaneći ga oprati ujutro. Poslije zadnjeg motrenja u 21 sat naložio je vatru, kako bi ujutro prostorija bila koliko-toliko topla. Ujutro je zatekao zaledenu vodu u lončiću!

Krov je bio složen od limenih kvadrata i nije djelotvorno štitio nutrinu zgrade od kiše. Godinama su meteorolozi, pri kiši nošenoj jakim vjetrom, držali iznad stola u radnoj sobi otvoren kišobran.

Na sreću, tijekom godina uspješno su otklonjeni brojni propusti pri gradnji zgrade, ali ne svi. Još i sada dimnjak ne radi kako treba. Kad zapuše olujna bura, vraća se dim u prostoriju u kojoj se loži. I inje, koje se često zamjećuje pri dugotrajnoj hladnoj magli, smeta grijanju, jer zatvara otvore dimnjaka.

Dakako, najveći civilizacijski napredak donijela je redovita opskrba električnom energijom. Nabavljeni su zamrzivač i nekoliko malih električnih kuhinjskih aparata, koji su uvelike olakšali okolnosti boravka na Zavižanu. Prije toga, posebice zimi, na jelovniku zavižanskih meteorologa bila je hrana iz limenki, suho meso, kiselo zelje, krumpir. Svježe meso moralo se potrošiti razmjerno brzo, jer se kvarilo. A zakopano u snijegu, privlačilo je razne životinje, od rovčica do kuna i lisica.

Svitanje na Zavižanu

foto: Alan Čaplar

Na Zavižanu motritelji i sada moraju znati kuhati, umjesiti i ispeći kruh. To je ovdje, na Zavižanu, zbiljska potreba, a ne nekakvo dodatno umijeće za hvalisanje pred drugima.

A što je s divljim životinjama? Malotko zaboravlja postaviti to pitanje zavižanskim meteorolozima koji, unatoč svim civilizacijskim dosezima ugrađenim u njihovo obitavalište, ipak žive u pustosi, u divljini.

Zimi su zvijeri rijetki posjetitelji Zavižana, jer se spuštaju niže od snježne granice, gdje im je lakše doći do hrane. Životinje se najčešće zamjećuju u proljeće i kasnu jesen. Vukušići su se s njima najčešće susretali pri usponu za planinarski dom ili pri silasku, kad su iz službe odlazili kući u Gornju Kladu. Bilo je mnogo susreta s medvjedima (o čemu Ante posjeduje i videosnimke), ali na sreću, kao i zbog opreza i mudrosti, nije bilo nezgoda. A moglo je biti, o čemu svjedoči događaj iz kolovoza 2002. godine, kad je medvjed usmrtio magaricu, vlasništvo Vukušića, samo nekoliko stotina metara podalje od planinarskog doma.

- Ima ovdje još i lisica, vukova, kuna. Srna ima malo (nekad ih je bilo mnogo, jer su livade bogate hranom) otkad je naseljen karpatski veliki ris - pripovijedao nam je Dražen. Ante ima snim-

ke risa, doista prijeteća izgleda, zatim ženke vepra sa slikovitim mladuncima. Ljeti može neugodno iznenaditi poskok, koga su zamjećivali u dvorištu, pa i u meteorološkom krugu. Miševi i pušovi prilično redovito posjećuju prostorije planinarskog doma. - Sa svima nastojimo održati dobro-susjedske odnose - našalio se Ante.

Sa životinjama je katkad lakše uspostaviti podnošljiv suživot nego s nekim ljudima. Na to upućuje i zaključak članka »Htjeli su ubiti vilu Velebita«, što ga je napisao sam Ante Vukušić. Članak je objavljen, koliko je njemu poznato, u šest javnih glasila (od toga tri na stranim jezicima). Među ostalim, i u »Hrvatskom planinaru« (»Sedamnaest godina na Zavižanu«, HP 5-6, 1992, str. 99). Naime, dana 3. siječnja 1992. raketiran je planinarski dom i obližnji poštanski relej na velebitskoj Plješivici. Ante Vukušić tada se nalazio u planinarskom domu i to je bio dosad jedini put kad nije obavljeno vremensko opažanje (u 15 sati) i nije poslan sinoptički izvještaj. Vjerojatno bi Ante i to učinio da mu nije iz Senja dojavljeno da se skloni dok ne prođe zračna uzbuna.

U idućem broju:

- *Kako syladati samoću*
- *Botanički vrt i tropске ribice*
- *Najbolji planinarski domar u 2001. godini*

PLANINE EUROPE

MARMOLADA U DOLOMITIMA

IZAZOV, DIVLJENJE I STRAHOPOŠTOVANJE

ŽELJKA I FEHIM BUŠEVAC, Rijeka

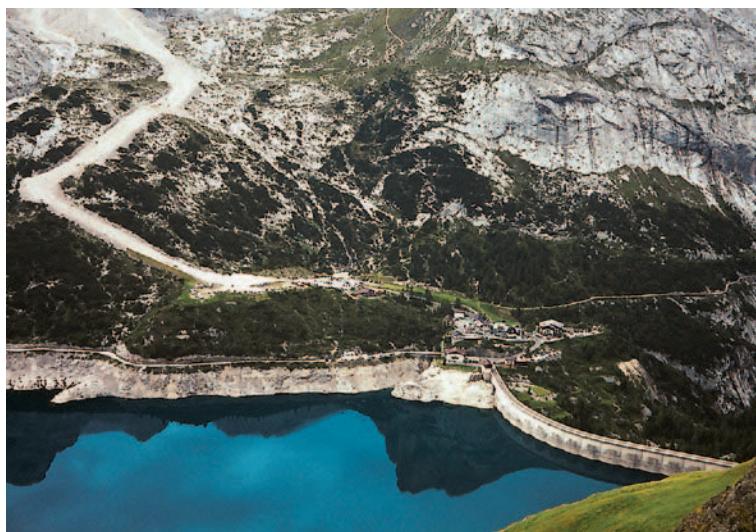
Dobro znani zimski centri Cortina d' Ampezzo, Alta Badia, Val Gardena, Val di Fassa e Carezza, Arabba, San Martino di Castrozza, Tre Valli i velik broj drugih koji su okruženi vrhovima višim od tri tisuće metara, neodoljivo privlače izletnike, alpiniste i planinare i u ljetno doba. Uski asfaltni putovi koji povezuju ta mjesta probijaju se preko prijevoja često viših od 2000 metara, a stalno uspinjanje i spuštanje kroz prekrasne krajolike čine putovanje zabavnim i nimalo dosadnim. Posebnu ljepotu svemu tome daju slikoviti vrhovi Punta di Rocca (3309 m), Penia (3343 m), Pelmo (3168 m), Monte Civeta (3220 m), Tofane (3245 m), Cristallo (3216 m) i drugi koji se uzdižu nad tim dolinama i naseljima.

Kad padne večer, turisti u tim idiličnim odmaralištima, umorni od sunca koje i ovdje jako grije, uživaju na ugodnih 17 ili 18 stupnjeva i noćni odmor prikraćuju šetnjom uz prepune izloge ili se ugodno odmaraju na terasama bezbrojnih hotela i restorana. Sve to djeliće opušteno, nekako usporeno i nema živosti kao u zimskoj sezoni. Ni živ promet žičara tijekom cijelog dana ne umanjuje taj dojam: ipak je sezona skijanja nešto drugo. Za nju se živi i posebno priprema.

Ne vidi se tu baš previše planinara s ruksacima na ledima.

Veći broj planinara vidjeli smo jedino u Sappadi, no ona je već u Karnijskim Alpama.

Marmolada, glavni cilj našeg putovanja, krajica planina koju je dugo izbjegavalo domaće stanovništvo kao *terru incognitu*, konačno je bila ispred nas. Kakav li su tek osjećaj imali engleski alpinist John i njegov sugrađanin Birkbeck te vodič Victor Tairraz iz Chamonixa kada su 1860. godine osvojili nešto niži vrh Rocca? Još veću radost morali su doživjeti Paul Gromann i njegovi vodiči Angelo i Fulgenzio Dimai, rodom iz obližnje Cortine, kada su se prvi 27. rujna 1864. uspeli na najviši vrh Marmolade, Puntu di Penia (3343 m).

Akumulacijsko jezero Fedai

foto: Fehim Buševac

Na ledenjaku

foto: Fehim Buševac

Na vrh se može doći s više strana. Jedna od njih je markirana staza koja vodi iz mjesta Penije planinarskim putevima br. 602 i 648 do planinarskog doma »Cohtrin«, a zatim putem br. 606. Većina se posjetitelja, međutim, koristi žičarama koje voze od istočne strane jezera i iz mjesta Malga Ciapele (jugoistočno od Marmolade). Mi smo se odlučili za treću žičaru koja vozi od zapadne strane akumulacijskog jezera Fedai (2074 m) do doma »Fiacconi« na 2626 m, a dalje pješice do planinarskog doma »Caponna al Ghiacciaio« na 2700 m. Teško je odoljeti ljepotama koje nas okružuju dok gledamo iz žičare prema planinarskim domovima i ledenjaku.

Ledenjak gledan s jezera sliči ukroćenoj divljoj zvijeri. Jedino su iznad njega visoko u nebo stršali vrhovi Rocca i Penia. Iz žičare vide se ispod nas goleme kamene ploče preko kojih su klizili ledenjaci i jezero koje se prelijeva u spektru raznih boja. Jezero poprima plavu boju vedrog neba i u njemu se reflektira slika okolnih vrhova. Ledenjak koji se pred nama ispružio ne izgleda baš veličanstveno, nije tako bijel i velik kako smo ga zamišljali. Više podsjeća na umornog ratnika koji se vratio iz boja pun ožiljaka, s kojeg visi prljava i pocijepana odora. Led koji se topi od visoke temperature podsjeća nas na znoj koji curi niz sve dijelove tijela umornog diva.

Jedino vrhovi Rocca i Penia stoje kao da nisu dio ove cjeiline.

U tom sklopu nesklada u zraku se osjeća nesigurnost koja zahtijeva pojačan oprez, a oprezen se mora itekako biti. Na to nas je upozorio već prvi susret s ledenjakom. Bez de-reza i cepina nezamisliv je bilo kakav uspon. U to su se mnogi uvjerili. Zbog neinformiranosti došli su do ledenjaka bez opreme i već pri prvim koracima morali odustati od uspona. Za hodanje po ledu nužna je dobra oprema (dereze i cepin), fizička i psihička spremnost, a poželjno je

i iskustvo. Osim opasnosti od klizanja, planinare na tom putu prati i opasnost od pada u pukotine (neke su duboke više od tri metra i široke više od jednog metra).

Uspon na vrh Rocce po stijeni nije osiguran. Nije osiguran ni žlijeb u stijeni za uspon na vrh Peniju. Nažalost, nema putokaza ni markacije na početku ledenjaka koji bi planinara usmjerio prema željenom vrhu. Zato je uputno dobro proučiti zemljovid prije odabira vrha, jer bez toga možete doživjeti neugodnosti šetnjom preko ledenjaka. Procjepi i nagnutost terena nisu vidljivi zbog sfernog nagiba ledenjaka. Procjepi se primjećuju tek kada dođete njima nadomak. Nagrada za utrošen trud je predivan vidik s vrha.

Planinarenje po grebenu nasuprot jezeru Fedai pravi je užitak i odmor. Penjanje od jezera s nešto više od 2000 m na 2400 m ne predstavlja napor. Staze su ucrtane na zemljovidu i vide se od jezera na sve strane grebena. Greben je obrastao travom. Do središnjeg vrha, zvanog Porto Vescio, može se doći i iz poznatog skijališta Arabba koja se vidi s vrha u dolini. Po grebenu su uz planinarske staze razmješteni planinarski domovi. Uspon na Marmoladu, odnosno na njena dva vrha Peniju i Roccu izuzetan je doživljaj. U skladu s izrekom »Veni, vidi, vici« rekli bismo: »bili smo, vidjeli smo i ostalo nam je u lijepoj uspomeni.«

PLANINARSKA FOTOGRAFIJA

RAZMAKNIMO OBLAKE!

Fotografije s foto-natječaja HPD »Mosor« 2002.

Kako prenijeti dojmove boravka u planini? Najbolje je to učiniti fotografijom i zato nije čudno da su većina planinara ujedno i strastveni fotografi. Motivima nikad kraja!

HPD »Mosor« već nekoliko godina organizacijom izložbe planinarske fotografije pokušava prenijeti djeliće naših dojmova, otkriti predivne krajolike te zainteresirati ljude za odlazak u prirodu. Tako i ove godine organizira natječaj za fotografije iz područja planinarstva, speleologije, alpinizma, planinske flore i faune. Fotografije formata 20x30 cm potrebno je poslati na adresu društva: HPD »Mosor«, Sinovčićeva 2, 21000 Split, p.p. 233, s naznakom »Za natječaj«, najkasnije do 25. studenoga 2003.

Izložene će biti fotografije po odabiru stručnog žirija koji je sastavljen od poznatih fotografskih imena sa šireg splitskog područja. Izložba će biti priređena u prostorijama Foto kluba »Split« od 6. do 13. prosinca. Najbolje fotografije bit će nagrađene, a poslije izložbe vraćene sudionicima natječaja.

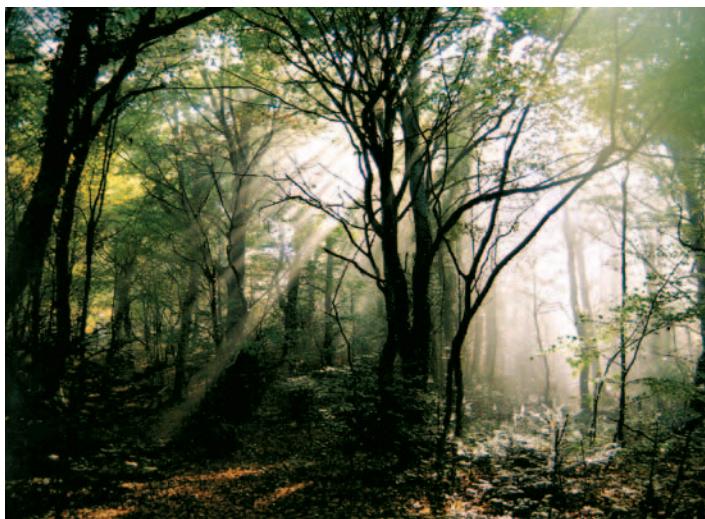
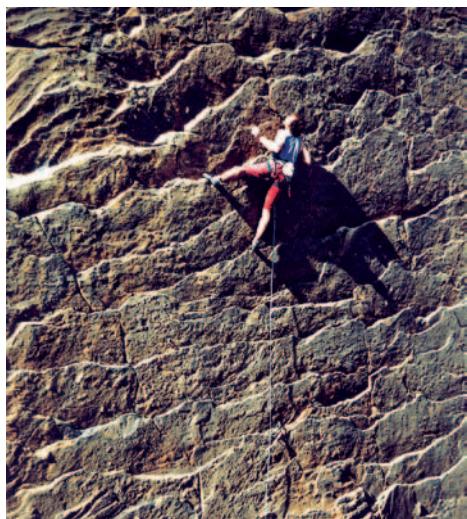
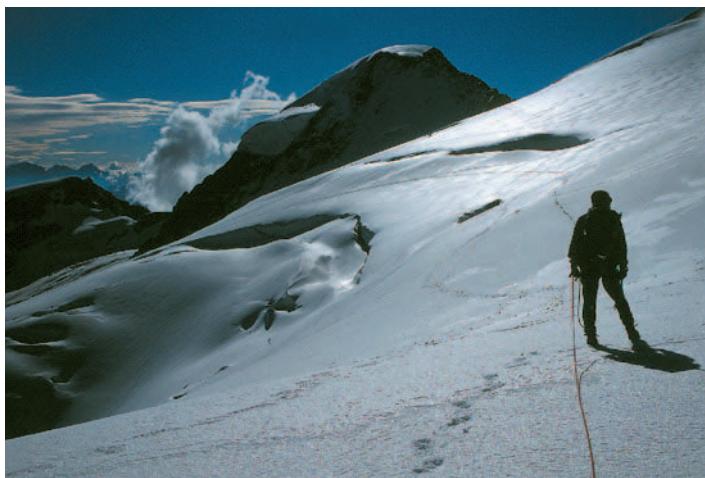
Za sve dodatne potankosti možete se javiti na telefone: 098/18-40-440 (Sonja Nikolin), 098/557-668 (Dragana Orebić) ili 021/394-365 navečer (HPD »Mosor«).

Prošle godine na natječaju su sudjelovala 52 autora s 284 fotografije. Odabrane fotografije su prikazane na izložbi koja je trajala od 9. do 15. prosinca 2002. pod naslovom »Razmakenimo oblake«. Izložba je također prikazana u Dubrovniku i u Sutivanu na otoku Braču.

Sonja Nikolin

- Lijevo sredina: Treći element (1. nagrada)
foto: Ivica Lisjak (HPD »Mosor«, Split)
- Lijevo dolje: Desno od čempresa (2. nagrada)
foto: Damir Pačić (HPD »Mosor«, Split)
- Gore: Neobične markacije (3. nagrada)
foto: Tomislav Marković (HPD »Pliva«, Zagreb)
- Dolje: Na stijenama u Maliju u Africi
foto: Vicenco Bartulin (HPD »Imber-Mosor« Omiš)
- Desno gore: Na usponu (Bernina)
foto: Andelko Hrženjak (PD »Bundek«, Mursko Središće)
- Desno sredina: Povrh doma pod Aiguille du Gouter
foto: Željko Gubijan (PD »Vrbovec«)
- Desno dolje: Šuma na Ravnoj gori
foto: Željka Lisak (HPD »Sunovrat«, Đurđenovac)

KALENDAR ZA 2004.

Od listopada ove godine u prodaji je atraktivni planinarski kalendar za 2004. godinu pod naslovom »Prvih 130 godina hrvatskog planinarstva«. Uz uobičajene elemente, taj kalendar sadrži 14 izabranih slika vrsnog planinarskog fotografa Tomislava Markovića, člana HPD »Pliva«, te 12 manjih slika koje prikazuju značajne događaje i dokumente iz povijesti hrvatskog planinarstva. Na zadnjoj stranici je adresar svih društava i klubova udruženih u HPS.

Format kalendara je 48x34 cm, a toj veličini prilagođena je i tvrda omotnica za slanje naručiteljima, što će omogućiti da kalendari stignu neoštećeni. Kada se stavi na zid, stranica svakog mjeseca je veličine 48x68 cm.

Cijena kalendara je 35 kuna. Za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava odobrava se popust od 20% (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje određen broj kalendara, a HPS društvu potom šalje račun). Kalendare mogu pojedinci i društva (posebno iz Zagreba i bliže okolice) osobno preuzeti u Uredu HPS, a ostalima se kalendari šalju poštom uz pridodane poštanske troškove.

Želite li naručiti kalendar, obratite se na:

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ, Kozarečeva 22, 10000 Zagreb

tel/fax. 01/48-24-142, tel. 01/48-23-624, e-mail: hps@inet.hr

GODINA 2004.

Bjelje stijene u masivu Velike Kaple

Dom Hrvatskog planinarskog saveza
u Kozarčevići ulici 22. u Zagrebu**HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ**Kozarčevićeva 22, 10000 Zagreb, Croatia
tel./fax: 01/48-24-142, tel.: 01/48-23-624,
e-mail: hps@inet.hr, http://hps.inet.hr**EKOLOŠKI
GLASNIK**EKOLOŠKI GLASNIK
tiskarsko i nakladničko poduzeće
Duga ulica, III., odvajač 12, 10412 Donja Lomnica
tel./fax: 01/62-34-058, tel.: 098/385-877

LISTOPAD

OCTOBER

PONEDJELJAK MONDAY	UTORAK TUESDAY	SRIJEDA WEDNESDAY	ČETVRTAK THURSDAY	PETAK FRIDAY	SUBOTA SATURDAY	NEDJELJA SUNDAY
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

KAKO NA NAJJUŽNIJE VRHOVE BIOKOVA

SJEĆANJE NA SVETOG ILIJU I RILIĆ

JASNA KOSOVIĆ, Zagreb

Krajem lipnja odlazimo na tjedan dana u Gradac na srednjem Jadranu. Odabiremo baš to mjesto za ljetovanje jer se želimo uspeti na najjužniji dio Biokova. U tom se dijelu, nepoznatom za nas planinare iz unutrašnjosti, nalazi kontrolna točka Hrvatske obilaznice Sveti Ilijan. Zainteresirana sam i za uspon na brdo Rilić u tom dijelu Biokova.

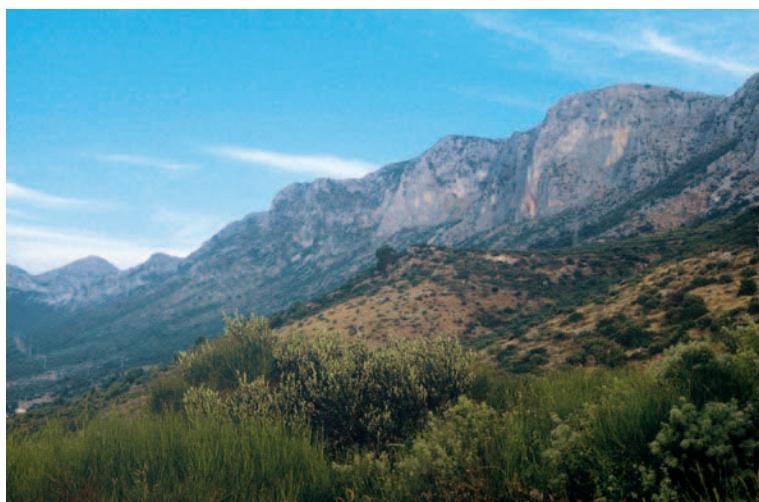
Nabavila sam dnevnik Biokovske planinarske staze (BPS, prije Bikovska partizanska staza) čija trasa polazi od bivšeg zadružnog doma u Baćini nedaleko od Ploča i preko 20 kontrolnih točaka vodi duž Biokova sve do zaseoka Zaveterja nedaleko od Gornjih Brela. Opis staze je vrlo oskudan - bez daljinara među kontrolnim točkama, bez opisa terena.

Na Svetog Iliju želimo se uspeti s Baćinskih jezera, a imamo namjeru sići u Gradac, pa se prvi

dan odlučujemo potražiti markirani put iz Baćine. Obilazimo Baćinska jezera i nailazimo na nekoliko slabih markacija koje ubrzo nestaju. Jedan mještanin nas upućuje preko polja na građeni put koji vodi do napuštenog zaselka Kolivrata. Vidimo, kroz Kolivrat prolazi trasa BPS. Krećemo po njoj u smjeru Ploča i za 20 minuta smo na magistrali preko koje se trasa nastavlja. Nedaleko, uz cestu, nalazimo crvenu strelicu, ali niti jednu markaciju na tri staze koje se granaju u smjeru strelice. Odustajemo od daljnje avanture traženja i autobusom odlazimo u Ploče.

Drugi dan rano ujutro autobusom se upućujemo do stajališta u Rudinama, zaselka između Gradca i Baćine. Markirani put počinje stotinjak metara prije nadstrešnice autobusnog stajališta. Markacija se ne vidi uz cestu, ali ostali dio puta je dobro označen. Krećemo na Sv. Iliju. Razdanilo se, ali sunce još nije izašlo. Izaći će iza grebena koji trebamo prijeći, tako da veći dio uspona prolazimo u sjeni. Hodamo lijepim kamenim putem 45 minuta do Kolivrata i još dalje do seoskih livada. No, tu je putu kraj. Ispred nas je kameno brdo prošarano gustom oštrom makijom. Uspinjemo se skačući s kamenom na kamen i provlačeći se kroz oštrot mediteransko bilje. I tako idućih 45 minuta do pećine Ričevice, druge kontrolne točke BPS.

Ulaz u špilju je zanimljiv jer je okružen kamenitim blo-

Stjenoviti zid iznad Gradca

Baćinska jezera kod Ploča

kovima. Od Ričevice i dalje nema staze i markacije nas vode od kamena do kamena, od grma do grma, preko jednog vrha, pa preko još jednog i nakon više od sata evo nas na Sv. Iliju (773 m).

Na vrhu je maleno raspelo i nekoliko velikih željeznih komada - vjerojatno ostataka iz nekog od brojnih ratova. Gledajući okolni teren bez puta pitam se kako su dospjeli na vrh. A vidik je, u punom krugu, nezaboravan. Pogled najviše privlače Baćinska jezera, Pelješac, otoci Korčula, Mljet i Hvar. Na drugu stranu gledam veliko prostranstvo Biokova. A ono, pod nama put. Iznad puta na obližnjem vrhu vide se ruševine crkvice Sv. Paškala. Gledamo zemljovid i vidimo da je to građeni put koji iz Gradca vodi u Staševicu, niz zaselaka između Vrgorca i Baćine.

Spuštamo se po bespuću do puta i tu trebamo odlučiti hoćemo li do Grnčenika, sljedeće kontrolne točke BPS. Ne znamo koliko je hoda do nje, a vrućina je strašna. Vode je ostalo premalo i odlučujemo se spustiti u Gradac. Markacija vodi građenim putem koji se u zavojima spušta do groblja, gdje oznake nestaju.

Onima koji žele na vrh Sv. Ilijie preporučujem da pođu od Gradca. Od autobusnog stajališta treba krenuti prema Makarskoj do podvožnjaka ispod magistrale. Tu počinje cesta za groblje do kojeg ima pola sata hoda (moguć pristup automo-

bilom). Do sedla između vrhova Sv. Paškala i Sv. Ilijie treba jedan sat, a do vrha Sv. Ilijie još 45 min. Uspon građenim putem do sedla u jutarnjim satima je u sjeni i nije naporan.

Sljedeći cilj bio nam je uspon na Rilić. Gledajući zemljovid (Srednja Dalmacija, 1987.) zaključujemo da mu je najlakše pristupiti od Zaostroga. Odatle do zaselka Despota vodi cesta, a dalje je do Vrgorca ucrtan put preko Rilića.

U rano se jutro prevozimo do Zaostroga i - asfaltnom cestom pješaćimo do Despota. Prije sela otkrivamo da je put za Rilić, pa čak i za Vrgorac, markiran. Tako nestaje čar neizvjesnosti, a javlja

Podačko polje

foto: Jasna Kosović

se osjećaj sigurnosti. Markacija vodi lijepo građenim putem koji se u zavojima uspinje na sedlo s kapelicom. I tako se prilično lako, za jedan sat, svlada kamena barijera koja, gledana od mora, djeluje zastrašujuće. Kameni put krivuda dalje rubovima ponikvi i stiže na zadnji prijevoj na Riliću. Tu se put počinje spuštati u Vrgorac.

Iznad prijevoja uzdiže se vrh Samograd (869 m) s jedne i kota 844 m s druge strane. Samograd je obrastao šikarom pa je nepristupačan, tako da se KT 5 BPS-e nalazi na prijevoju. Vidik se pruža u dubinu na polje u kojem je Vrgorac i nekoliko zaselaka.

Rilić je desetak kilometara dug greben iznad Vrgoračkog polja. Najviši vrhovi su Samograd (869 m), a prema istoku su kota 844, vrh Vanik (762 m) i kota 678.

Pri povratku prema Zaostrogu, prije kapelice, uočavamo markaciju za Podačko polje (KT 4 BPS-e) i odlučujemo krenuti njome. I do Podačkog polja vodi građeni put. U lošem je stanju, ali ipak je put. Nakon 45 minuta hoda teren postaje pitomiji, travnat. Nailazimo na stado koza koje

Kapelica na sedlu iznad Zaostroga prema Riliću

foto: Jasna Kosović

se okupljaju oko male lokve. Put se nastavlja spuštati prema polju preko zanimljivih kamenih ploča. Na rubu polja je kućica, a na livadi ispod nje pase stado konja. Tražimo oznaku za četvrtu kontrolnu točku, ali je ne nalazimo. Građeni put je prestao, a markacija prema Grnčeniku (KT 3) zalazi opet u bespuće. Prema zemljovidu, građeni put bi se trebao spustiti u Podace, ali ga mi ne uspijevamo slijediti. Odlučujemo se za povratak putem kojim smo došli. Bila je to razumna odluka zbog ograničene količine vode po velikoj vrućini.

Nadam se da će ova moja iskustva koristiti svima koji se odluče posjetiti najjužniji dio Biokova.

Strmi krševiti obronci iznad Gradca

HRVATSKO ZAGORJE

DUGA ŠETNJA OKO HAMA

ŽELJKO REMAR, Varaždin

Sjevernim podnožjem Hama (679 m) proteže se dolina Vidovečke Železnice. Uskom dolinom klizi širok kolni put, a stotinjak metara od njega strmi se obronci planine pretapaju u valovite livade. Na zapadu dolinu zatvaraju Veliki i Mali Siljevac, a sa sjevera se pruža brdo Oslovščak. Sve ih nadvisuje plavičasti vrh Ivanščice.

U klancu ispod Velikog Oštrog vrha bistri gorski potok žuboreći preskače niske kamene kaskade. Ogoljeli slojevi crnoga glinenog stijenja i svjetlucavih pješčenjaka pričaju nam priču o postanku planine. Široka šumska cesta ovdje uranja u duboku kotlinu Vodice i s juga obilazi Ham. U Vodicama je izvorište Vidovečke Železnice.

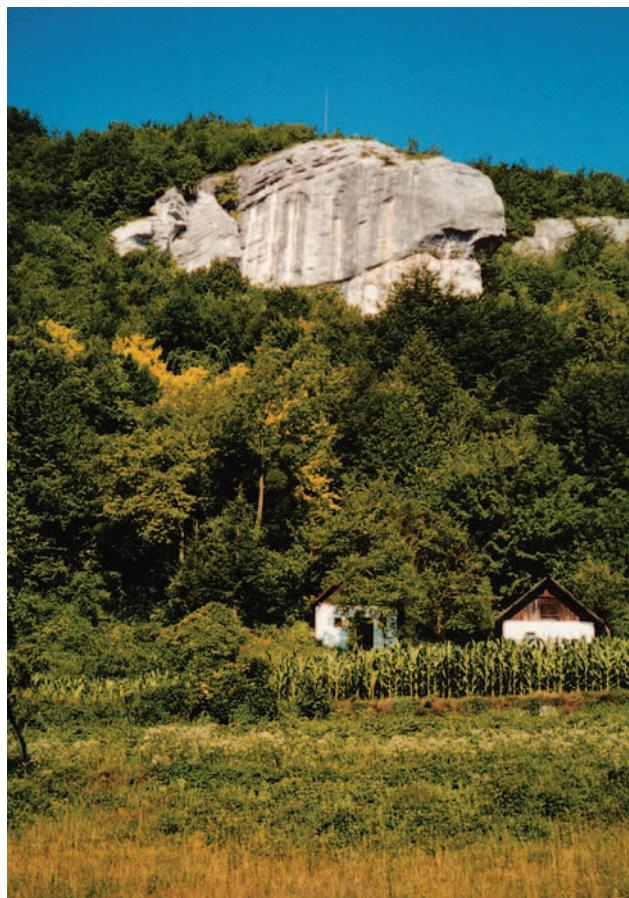
Kod Komotine klijeti na Klenovom bregu možemo predahnuti. Uz klijet je vinograd, mala livada, nekoliko voćaka, drveni stol i klupe. Odavde nam do planinarske kuće »Lujčekova hiža« na Ričkovom krču predstoji spust preko potoka Seljanca.

Između Hama i Rudskog gupca (596 m) ugurala se, koritu nalik, kotlina Vodice. Promatrana iz daljine, djeluje pomalo odbojno. Takav je, srećom, samo prvi dojam. Dovoljna je kratka šetnja njezinom gustom šumom ispresijecanom dubokim vododerinama da bismo promijenili mišljenje i ovaj malo poznati kutak Ivanščice doživjeli kao zaboravljenu oazu netaknute prirode. Prije pedesetak godina mještani okolnih naselja u Vodicama tu su kopali smeđi ugljen - kolin. On se ovdje nalazi plitko, ni metar ispod površine.

Uz istočni rub kotline, na Ričkovom krču, usidrila se planinarska kuća »Lujčekova hiža« (434 m). Izgrađena je 1977. godine, a njome upravlja HPD »Milengrad« iz Budinšćine. Nosi

ime po nadimku nedavno preminulog Ljudevita Hercega, legende ovdašnjeg planinarstva. Oko nje su prostrane krčevine pretvorene u bujne livade.

Na prijevoju između Rudskog gupca i Pisane pećine smješten je zaselak Pokojec. Svojevre-

Stijene Rudskog gupca iznad Podrata

foto: Željko Remar

meno je ovdje pronađeno poljodjelsko oruđe iz brončanog doba. Po strmim se obroncima obližnjeg Vini vrha raširila podivljala loza - vinuševina, ostatak nekada njegovanih vinograda.

Izgleda da će kontinuitet života čovjeka oko Hama uskoro biti sasvim prekinut. Mladi su otišli »trbuhom za kruhom«. Opustjela ognjišta čuva tek nekoliko staraca. Samo tijekom vikenda u Vodicama je živo. Lijep krajolik i udobnosti »Lujčkove hiže« sve više privlače izletnike.

Na gotovo sedamstoto visara visoki vrh Ham planinari se najčešće upućuju zimi. Neopisiva ljetopata planine, uspavane hladnoćom i okovane ledom, tada je neodoljiva. Pucketanje smrznutog snijega, provlačenje uskim šumskim stazama zaklonjenim zavjesama igličastog inja i žubor bistrih potočića što se smjelo probijaju u dolinu,

samo su dio zimskog ugođaja na ovom dijelu Ivanšćice.

Iznad Podrute, na južnom ulazu u Belski dol, diže se nešto manje od šesto metara visoki Rudski gubec. Dio svojeg imena brdo je dobilo zahvaljujući gromadi sive vapneničke stijene neobično nalik svinjskoj njušci. Već izdaleka je vidimo kako prijeteći strši iz šumovitog hrpta planine. Osobito se lijepo ističe ujutro, kada je obasjana izlazećim suncem.

Odgovor na pitanje odakle dolazi pridjev »rudski« morali smo potražiti kod starijih mještana. Ovdje se za potrebe vapnara u Podrutama i Belskom dolu nekada kopao mekani trošni vapnenac. Može se lako mrviti prstima. Mještani kažu da se kamen »ruta«. Od »rutati se« i »gubec« nastalo je ime Rudski gubec. Ispod stijene koja se »ruta« smještene su Podrute.

Na kameni Gubec nije se teško popeti. S njega prema obzoru jasno vidimo ruševine Grebengrada i vrh Veliki Lubenjak (591 m). Malo dalje, kroz koprenu sumaglice, bijeli se stjenovit greben Kalnika. Odavde nije daleko ni vrh Rudskog gupca, zaobljena glavica obrasla prozračnom bukovom šumom. Pod njom se, na predjelu zvanom Mlake, nalazi nekoliko dubokih ponikava.

Najljepša staza do »Lujčkove hiže« prolazi kanjonom potoka Seljanca. Od istoimenog naselja, smještenog u dolini rijeke Bednje kod Margičana, do planinarske kuće ne treba nam više od dva sata lagana hoda. Sive kamene gromade obrasle mahovinom i papratnjacama preko kojih se u slikovitim slapovima prelijeva brzi planinski potok prizor su vrijedan malo prolijivenog znoja. Stazu nadvisuju Češljevi, kako je stijene Velike Zije nazvao poznati varaždinski planinar Vladimir Majnarić.

Kanjonom treba prošetati u jesen ili krajem zime kada se bujice slijevaju s okolnih brda. Za vrijeme sušnih razdoblja nadzemni dio potoka nestaje. Međutim, u kanjonu se i tada čuje žubor. To se glasa onaj dio vode koji teče skrivenim tokom, probijenim ispod kamenih gromada.

Duboki rasjed koji se proteže od Završja do Podrute oštros odvaja istočni dio Ivanšćice od središnjeg planinskog masiva. On je od davnina slu-

Kaštel Bela iz 17. stoljeća

foto: Željko Remar

S Ričkogog krča lijep je vidik na vrh Ivanšćice

foto: Željko Remar

žio kao najkraća prometna veza između Hrvatskog zagorja i doline rijeke Drave.

U ranom srednjem vijeku štitila je prolaz kroz Belski dol utvrda Pusta Bela koju su izgradili vitezovi templari ili Črleni fratri, kako ih je narod nazvao. Na Ivanuševom brdu i danas stoje trošni ostaci njezinih zidina. Bila je to građevina nepravilnog četvrtastog oblika s kružnom kulom u sredini, no već polovicom 17. stoljeća utvrda se spominje kao »razrušeni grad«. U sljedećih stotinjak godina na ulazu u Belski dol izgrađen je prvo kaštel, a potom i lijep barokni dvorac. Obje građevine su sada već u sramotno ruševnom stanju. U njihovoj blizini je kapela Majke Božje u kojoj je pokopan barun Metel Ožegović Barla-baševački, utemeljitelj Ilirske čitaonice u Varaždinu, prve takve na prostoru tadašnje Hrvatske.

Mnogobrojne bore, pukotine i uglačane plohe gorskih zrcala rasute po strmim i stjenovitim padinama klanca slikovito govore o njegovom postanku. Šteta je što je dugogodišnjim vađenjem kamena prvobitni izgled Belskog dola nepovratno nagrđen. Ovuda je zanimljivo prolaziti tijekom zime kada se na snijegom pokrivenim obroncima ističu slikovite skupine sivoga stijenja ukrašene svježim zelenilom jelenskog jezika i bršljana.

Na sjevernom ulazu u Belski dol, nalazi se poznati izvor »pod bukvom«. Pored njega je lije-

pa kapelica sagrađena početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Zbog ukusne i zdrave vode izvor posjećuju i ljudi iz udaljenijih mjesta, a njegovoj je popularnosti sva-kako doprinijela i svojevre-meno objavljena reportaža o njezinom čudesnom djelova-nju na muški dio pučanstva.

Želite li upoznati Ham i njegovu okolicu, dođite i uži-vajte u slikovitim ljepotama Ivanšćice.

NAPOMENE ZA IZLET

Sve staze na opisanom području dobro su označene, a za dodatno snalaženje prikladna je planinarsko-turistička karta Ivanšćice u mjerilu 1:30000 (autor Zlatko Smerke, izdanie SMAND 1995.). Planinarska kuća »Lujčekova hiža«, otvorena svakog vikenda i za blagdane, nudi mogućnost noćenja i opskrbljena je pićem. Topla hrana i posjete tijekom tjedna mogući su u dogovoru s domarima Ljubicom i Stjepanom Ričkom (tel. 042/625-123 ili 049/89-36-183)

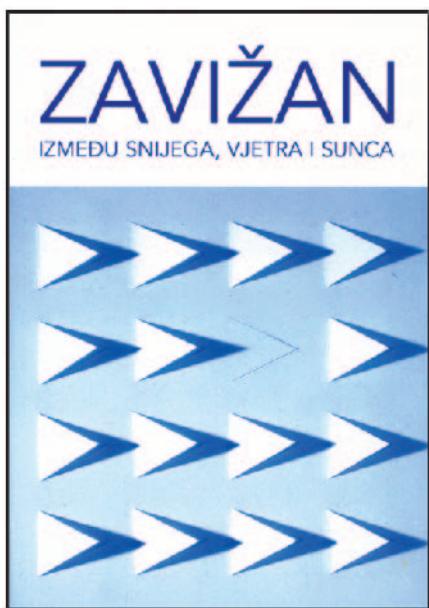

Planinarski dom »Lujčekova hiža« foto: Alan Čaplar

ZAVIŽAN - IZMEĐU SNIJEGA, VJETRA I SUNCA

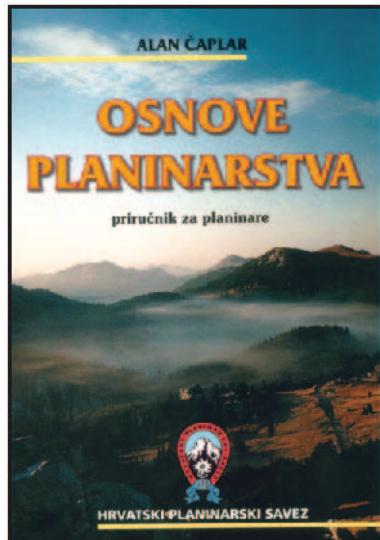
U povodu 50. obljetnice kontinuiranih meteoroloških mjerena na Zavižanu, Hrvatsko meteorološko društvo i Državni hidrometeorološki zavod izdali su omašnu monografiju »Zavižan - između snijega, vjetra i sunca«. Glavninu sadržaja čine stručne meteorološke i klimatološke analize izrađene na temelju podataka sa zavižanske meteorološke postaje, a obrađena je i povijest zavižanskog doma, lik Božidara Kirigina, inicijatora uspostave meteorološke postaje na Zavižanu, život meteoroloških motritelja i ostala istraživanja na Velebitu. Treba istaknuti da se, unatoč obilju stručnih podataka, radi o zanimljivom i čitkom štivu i za one koji ne znaju ništa o meteorologiji: knjiga je pravi primjer kako napraviti zanimljivo popularno-znanstveno djelo. Ukupnom dojmu mnogo doprinose atraktivne snimke i pregledni grafikoni u boji (gotovo na svakoj stranici!), kao i kolaži likovnog umjetnika inspiriranog meteorologijom. Knjiga je B5-formata, ima 278 stranica, a urednica je Marjana Gajić-Čapka.

Knjiga je predstavljena 27. i 28. rujna na planinarskom domu »Zavižan«, a tom prilikom okupili su se ondje svi živući zavižanski motritelji, predstavnici Državnog hidrometeorološkog zavoda, brojni članovi Hrvatskog meteorološkog društva, a u ime HPS nazočne su pozdravili prof. dr. Hrvoje Kraljević, Vladimir Novak i Darko Berljak.

Naši čitatelji već su u prošlom broju imali prilike pročitati dio prikaza života meteoroloških motritelja iz nove knjige o Zavižanu (nastavak je u ovome broju), kojim u našem časopisu obilježavamo zavižanski zlatni pir.

Alan Čaplar

NOVO IZDANJE PRIRUČNIKA »OSNOVE PLANINARSTVA«

Budući je potrošena ranija naklada, Hrvatski planinarski savez izdao je novo izdanje priručnika »Osnove planinarstva«, autora Alana Čaplara, urednika HP.

Teško je reći nešto novo o knjižici koju uglavnom svi dobro poznajemo, a služi nam kao osnovni priručnik u planinarskim školama. Tek nekoliko osnovnih napomena: Nova knjižica je drugačijeg formata (17x12

cm) od prethodnih izdanja i mnogo je preglednija. Donosi nam obilje podataka o planinarstvu na vrlo pregleđan, atraktivan i mladenački način. Važnije su napomene posebno istaknute pismom, okvirom ili naslovom. Autor nas ne optereće dugačkim objašnjnjima i tekstom, već sve rješava kratkim i jezgrovitim odlomcima koji se lako čitaju i još lakše pamte. Takav način pisanja i vedrina naslova i tekstova, obogaćena karikaturama »Gozzeka«, preminulog planinara-karikaturista Senaida Serdarevića, pomalo nalikuje na danas atraktivne i vrlo popularne priručnike »za neznalice«.

Knjižica je tiskana u tiskari »Ekološki glasnik« u Donjoj Lomnici, u nakladi od 1000 primjeraka. Dostupna nam je po cijeni od 15 kn u Uredu HPS-a, a za planinarske škole cijena je 5 kuna.

Moja zamjerka? Nema je. Tek, općenito želim što se takvi priručnici, zbog dostupnosti cijenom što većem broju korisnika redovito tiskaju sa crno-bijelim fotografijama.

prof. Krunoslav Milas

JOSIP ŠUPRINA: SKICE IZ PLANINARSKOG DNEVNIKA

Jeste li kada prolistali planinarski dnevnik nekog prijatelja planinara? Ili svoj, u dugim zimskim noćima kad se dosađujete i sanjate kada i kuda ponovo u planinu? Našli biste jedno brdo podataka, imena, doživljaja, zgoda i zgodica, viceva i doskočica. Ponekad i mudrih misli pametnih ljudi. Dakle, od voznih redova i spiskova opreme do prekrasnih opisa planina i susreta. A je li vam ikada palo na pamet da bi to možda (da-kako, uz određeno dotjerivanje) mogla biti i knjižica zanimljiva za čitanje i drugim planinarama!?

Takva mi je eto, knjižica došla do ruku. Malog je formata, jedva pedesetak stranica, bez naznake nakladnika i tiskare. Očito, rađena samo za uži krug prijatelja i poznanika. Napisao ju je Josip Šuprina, planinar iz Lipika, diplomirani geolog koji je, kako sam za sebe kaže, doktorirao planinarstvo »ali samo do goleti i leda«. Osnivač je i višegodišnji predsjednik HPD »Lipa« u Lipiku. Knjižicu je izdao u povodu 37. obljetnice planinarenja.

Knjižica je kronološki pisana, od početaka njezina planinarenja pa do danas, ali samo kroz odabrane odlomke. Prepuna je života, duhovitosti i humora, nekad i onog oštrijeg, koji se uglavnom pripovijeda samo među planinarama. Ima i ozbiljnijih odlomaka, ali i opet živo i privlačno pisanih. Knjižica privlači sadržajem i čita se s lakoćom, od početka do kraja. Likovno je obogaćena »Gozzekima«, karikaturama našeg preminulog Senaida Serdarevića.

Možda je najbolje ovaj prikaz začiniti autorovim riječima: »*Tražeći u prirodi u sebi sreću, zadovoljstvo, sebe i ljude, to mi je postao stil života. Usput fotografičujući i bilježeći radost i veselje planinara oko sebe, nastale su ove zabilješke. Pisane s brda i iz dolina, u šumi na panju, pod bukvom ili na podu planinarskog doma, pod šankom, u šatri iz srca sa dušom, na čistom zraku ili u dimu cigareta, uz pjesmu i gitare, uz poklonjen osmjeh od srca za pozdrav, za sreću žalosnom, ljetom, veselom, poznatom i nepoznatom.*«

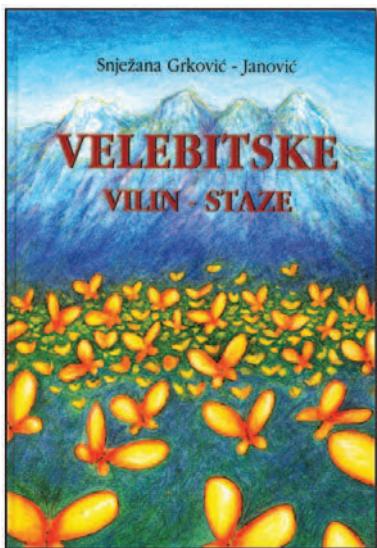
Zamjerka? Zašto se autor s ponekim sličnim prilogom nije javio u HP? Humora nam nikad nije odviše!

prof. Krunoslav Milas

SNJEŽANA GRKOVIĆ - JANOVIĆ: VELEBITSKE VILIN-STAZE

Znate li da na Velebitu žive bića iz naših narodnih legendi? Ja znam. Ako se sjećate, u nekoliko prilika sam i pisao o njima. No, nisam znao da ih ima toliko i da su tako različiti. A da su usko povezani s prirodom Velebita i da žive i umiru s prirodom sam itekako dobro znao. Knjiga koju spominjem sva moja saznanja samo potvrđuje!

No, šalu na stranu. Dječja spisateljica Snježana Grković - Janović, napisala je nekoliko dječjih bajkovitih pripovijesti i romana (»Striborovim stazama«, »Tin u zemlji Kilikiji«, »Ukradeno proljeće«, »Velebitske vilin-staze«), a za neke je od njih nagrađena je prestiž-

nim nagradama s područja djeće književnosti. Posljednja njezina knjiga, »Velebitske vilin-staze«, popraćena ilustracijama E. Dragičevića, izdana je u nakladi Bošković u Splitu, 2002. godine.

Kako djeci približiti prirodu, kako ih zagrijati za očuvanje prirode? Nakon dvadesetgodišnjeg neprestanog rada s djecom, naša je spisateljica otkrila samo svoj, poseban pristup: kroz bajku i bajkovito pripovijedanje!

Velebit je prostor na kojem se odigrava radnja njezina posljednjeg romana »Velebitske vilin-staze«.

Nimalo čudno što je onda zanimljiva i nama planinari ma, iako se ovdje radi o ekološkoj bajci koja se odigrava u planini. O čemu se radi? Teško bolesni dječak Ranko sa svojim stricem lugarom Jankom odlazi u planinu da bi ozdravio. U planini susreće njezine čudne stanovnike. Susreću patuljke i patuljčice, raznolike zvijeri, zmajeve, vile i vilenjake. Ta bića iz legendi mogu vidjeti samo ljudi koji vole prirodu i ne uništavaju je. Patuljke nose upravo prekrasna imena: Hrastolist, Klen, Bokvica, Rašeljka... Na čelu ime je, dakako, vila Velebita, koja svoja savjetovanja, važna za život planine, održava na Svetom Brdu. Kad treba donijeti posebno važne odluke pomažu joj i stanovnici drugih planina: vila Bjelolasica, vila Svilaja, gospa s Kleka, pročica s Papuka... Sve planine imaju i stanovnike iz svojih legendi. Borba se vodi s ljudima koji bezočno uništavaju velebitske šume, grade ceste, probijaju tuneli. Bića iz legendi povlače se sve dublje u planinu, e da bi jednog dana sasvim nestala. Ali, nuda se pojaviju s novim, mladim ljudima koji dolaze u planinu da je čuvaju, štite i uživaju u njoj. Oni će sačuvati planinu za sebe. Tek će se tada vratiti patuljci i patuljčice. S vilom Velebita na čelu.

Ukratko, zanimljiva i poučna knjiga koja nije samo za djecu. I mi bi se odrasli mogli zamisliti. I, da ne zaboravim; spisateljica na kraju donosi niz pojmove (o Velebitu, o botaničkom vrtu, zaštiti prirode i drugo) o kojima bi i mi odrasli koji kažemo da volimo prirodu i planine trebali više znati. A netko mi je rekao da Snježana Grković - Janović nikada nije bila na Velebitu!

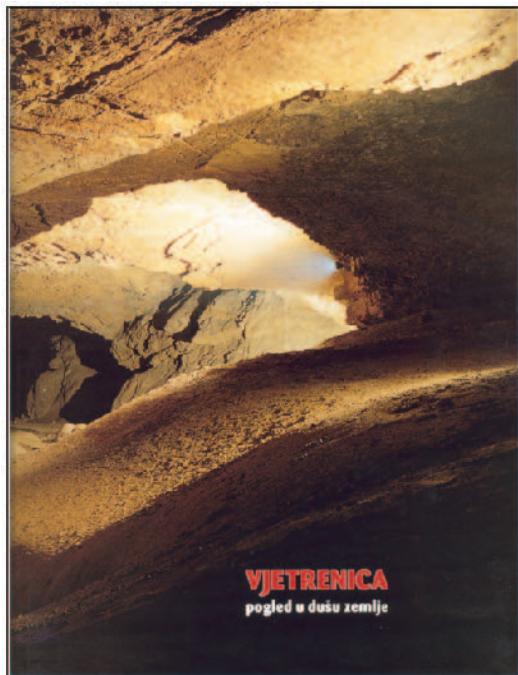
prof. Krunoslav Milas

IVO LUČIĆ: VJETRENICA - POGLED U DUŠU ZEMLJE

U listopadu ove godine izašla je iz tiska monografija pod naslovom »Vjetrenica - pogled u dušu zemlje«. Radi se o knjizi velikog formata (23x28 cm), tvrdih korica s omotom u boji, raskošno opremljenoj s 200 fotografija, 68 ilustracija, crteža i faksimila, 15 karata i 10 tablica, na 324 stranice. To velebno djelo napisao je i za tisak priredio zagrebački novinar Ivo

Lučić, rodom iz sela Ravnog u Hercegovini. Premda autor nije speleolog, pravi je zaljubljenik u špilju Vjetrenicu na Popovom Polju uz granicu Hrvatske i BiH. Posjetio je špilju bezbroj puta i proučavao je godinama, razgovarao je s dvjestotinjak osoba i od svakog našto saznao, obradio i sažeо u najbolju speleološku monografiju ikad objavljenu u Hrvatskoj. Proučio je svu postojeću literaturu o špilji (sadrži 9 stranica popisa) koja se odnosi na speleološka istraživanja, zemljopis, geologiju, biologiju, kulturu, arheologiju, povijest i turi-

zam te u aktivnu suradnju uključio mnoge sadašnje stručnjake. Tako je npr. poglavlje o životinjskom svijetu šipilje napisao poznati slovenski speleobiolog dr. Boris Sket, a zagrebački su speleolozi iz Speleološkog odsjeka PDS »Velebi« tijekom 2002. modernim instrumentima ponovno snimili šipilje i izradili njezin načrt.

Hrvatskim će čitateljima knjiga biti zanimljiva i zbog toga što su šipilju Vjetrenicu također godinama posjećivali, istraživali i proučavali mnogi hrvatski speleolozi i biolozi, od Nikole Gučetića (1584.) do današnjih mlađih speleologa. Od starijih i poznatijih speleologa svoj su doprinos u istraživanju šipilje dali Mirko Malez, Zlatko Pepeonik, Srećko Božičević i dr., od mlađih Ana i Darko Bakšić, Dalibor Paar i dr., a od biologa Ivan Meštrov, Sanja Gottstein-Matočec, Roman Ozimec i dr. Veliku zaslugu za opći dojam knjige ima Dubrovkinja Ana Opačić, koja je snimila i izradila tridesetak velikih fotografija u boji (dublerica).

Knjiga ima 9 velikih poglavlja, dodatak s kazalima i veliki načrt šipilje, kojima je obuhvaćeno sve, baš sve, što je na bilo koji način vezano uz šipilje - prava poslastica svakom speleologu i ljubitelju kraškog podzemlja.

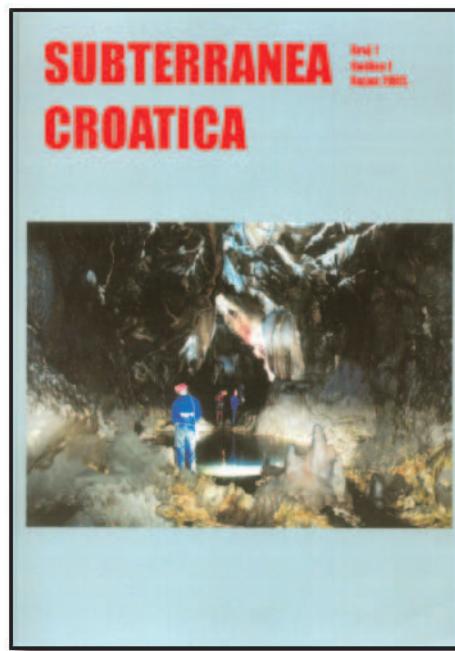
Vlado Božić

SUBTERRANEA CROATICA - NOVI HRVATSKI SPELEOLOŠKI ČASOPIS

Grad Karlovac dobio je još jedan speleološki časopis, uz *Speleo'zin* tu je sada i *Subterranea croatica*. Izdaje ga Speleološki klub »Ursus spelaeus« a glavni mu je urednik Hrvoje Cvitanović. Časopis ima 68 stranica formata A-4, polutvrde korice s naslovnicom u boji.

Za prvi broj članke su napisali autori iz raznih hrvatskih speleoloških udruga i odsjeka, o istraživanju jame Amfore na Biokovu (-788 m), o rezultatima međunarodne speleoronilačke ekspedicije »Rakovica 2002«, o istraživanju Markovog ponora u Lici tijekom 1999. i 2000. (dužina 1725 m, dubina -69 m), o istraživanju Jame na Prkovini u Istri (-242 m), o biospeleološkim istraživanjima otoka Mljet, o antičkim nekropolama u šipljama Korduna, o starim slikama s istraživanja jame Čudinike (prije 45 godina) te o daljim istraživanjima šipilje Lokvarke. Slijede obavijesti o osnivanju novih speleoloških udruga tijekom 2002, obavijest o novom europskom speleoronilačkom rekordu (dužina 1,7 km) i o dubokim jamama u Vijetnamu. Na kraju se nalazi najnoviji pregled najdubljih jama u Hrvatskoj i svijetu, najdužih šipila u Hrvatskoj te najvećih okomica i najdubljih urona u Hrvatskoj.

Vlado Božić

MEĐUNARODNI »FRONTINUS SIMPOZIJ 2003«

Pod ovim naslovom u gradiću Walferdange u Luksemburgu održan je od 2. do 5. listopada međunarodni simpozij o istraživanju napuštenih podzemnih tunela za snabdjevanje vodom, građenih pred nekoliko stoljeća i nekoliko tisućljeća tehnikom qanata.

Naziv *Frontinus* uzet je u čast Sextusa Juliusa Frontinusa (40-103.), slavnog antičkog graditelja podzemnih vodo-voda koji je u svom djelu »*De aquis urbis Romae*« dao popise rimskih vodovoda s detaljnim opisom njihove gradnje. Riječ *qanat* je iranskog porijekla a označava zahvat vode u unutrašnjosti brda koja se tunelom s više okomitih rovova (odzračnika), iz podzemlja kanalicom u tunelu dovodi do površine. Najprije je u brdu iskopan bunar, a onda je u razini vode kopan kanal do podnožja brda, prilazeći do vodenog toka kroz iskopane okomite odzračnike. Najstariji takvi vodovodi pojavili su se u staroj Perziji (danasa u Iranu i Izraelu) još pred oko 2700 godina, tj. početkom željeznog doba kada je stvoren prvi prikladni alat za kopanje kamena (dlijeto i čekić).

Takav način gradnje podzemnih vodovoda u Hrvatskoj je primjenjen kod gradnje poznatog Dioklecijanovog vodovoda (od izvora rijeke Jadro do Dioklecijanove palače u Splitu). Taj je vodovod prošao kroz 4 tunela (najduži je dug 1268 m s 23 odzračnika) i preko nekoliko mostova (najljepši onaj pred samim Splitom poznat kao splitski akvedukt), a sagrađen je 303. godine. Manje je poznat podzemni vodovod u Novalji na Pagu, dug 1160 m, građen u I. stoljeću.

Ssimpoziju je prisustvovalo 75 sudionika iz Luksemburga, Njemačke, Austrije, Francuske, Belgije, Nizozemske, Španjolske, Portugala, Veleke Britanije, Hrvatske, Maroka, SAD i Meksika. Referatima su prikazana današnja istraživanja i proučavanja podzemnih vodovoda diljem svijeta, u mnogim državama Europe, u Africi (Maroku, Libiji, Egiptu, Omanu), Aziji (Siriji, Iraku, Turskoj, Turkmenistanu) i Americi (SAD-u i Meksiku). Meni je igrom slučaja pripala čast održati prvo predavanje na simpoziju (kao zamjena predavaču iz Irana koji nažalost nije došao jer nije mogao dobiti vizu), i to o Talijanovoj buži - podzemnom vodovodu na otoku Pagu.

Predavanje su održana u Kulturnom centru u Walferdangeu, gdje je gradonačelnik Walferdangea nave-

čer upriličio prijem. Nakon predavanja organiziran je posjet Raschpetzer qanatu i podzemnim prostorijama (rovovima) tvrđave Grunewald u gradu Luksemburgu (ulaz je zaštićen ekološkim vratima - vodoravnim reštkama da se omogući nesmetan prolaz brojnim šišmašima). Tu je u novouređenim prostorijama muzeja tvrđave bila organizirana završna večera. Većina je su-

dionika simpozija iskoristila priliku i po završetku simpozija sama u Luksemburgu razgledavala kazamate - podzemne prostorije tvrđave Bock. Treba podsjetiti da je od 1443. u Luksemburgu sagrađeno 24 tvrđave od kojih svaka ima mnoštvo iskopanih podzemnih prostorija korištenih za vojne potrebe, čija ukupna dužina iznosi oko 23 km ! Setajući gradom uz potok Petrusse i rječicu Alzette moguće je vidjeti mnoštvo zatvorenih ulaza u podzemlje Luksemburga.

Ovaj znanstveni simpozij organiziran je u Luksemburgu na prijedlog tamošnjih speleologa, koji su nedaleko gradića Walferdangea 1986. otkrili jedan antički vodovod, pa su svijetu htjeli pokazati kako su ga pronašli, istraživali, proučavali, zaštitili i uredili za turističko posjećivanje. Lijepi primjer kako treba raditi. Stručni organizator simpozija bilo »Frontinus«.

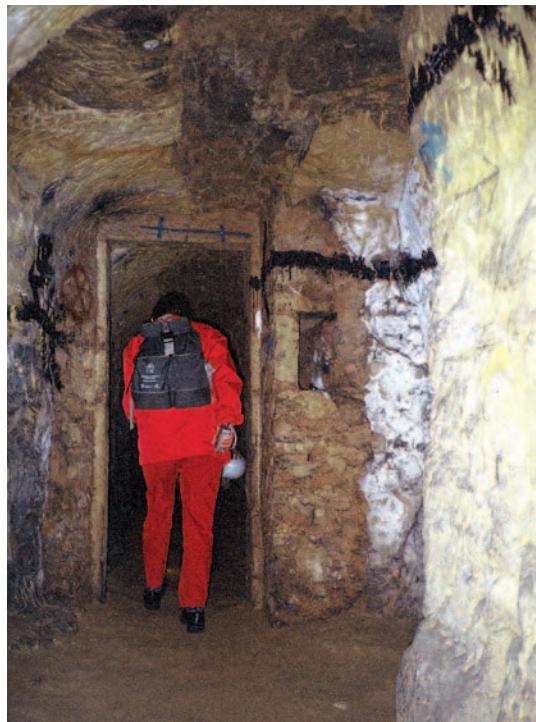
tinus društvo» iz Bona u Njemačkoj na čelu s dr. Klaus Greweom koje je također sudjelovalo u istraživanju u Walferdangeu. Koliku su važnost Luksmburžani posvetili ovom simpoziju govori i činjenica da je pokrovitelj simpozija bila ministrica kulture, prosvjete i istraživanja Luksemburga gđa. Erna Hennicot-Schoepges, da su na otvorenju sudjelovali gradonačelnik Walferdangea i ministrica kulture, a na završnoj večeri gradonačelnik grada Luksemburga sa svojim pomoćnicima, među kojima i pomoćnik za vodoprivredu.

Treba napomenuti da su gotovo uvijek prva istraživanja tih podzemnih prostora obavljali speleolozi koji su radi daljih proučavanja surađivali sa stručnjacima raznih struka (geolozima, geodetima, arheoložima, povjesničarima). Kako su pokazala istraživanja većina je starih tunela poprimila sada mnoga obilježja prirodnih podzemnih prostora. Neki od otkrivenih tunela u inače bezvodnim predjelima (pustinjama) danas se obnavljaju za istu namjenu, tj. snabdjevanje vodom, dok se u drugim dijelovima svijeta, naročito u Europi, zaštićuju kao spomenici kulture i uređuju za turističke posjete.

Raschpetzer qanat

Na predavanju u Walferdangeu četiri su autora dala opis istraživanja i problema s kojima su se susretali prilikom uređenja ovog starog vodovoda, a na samom terenu objašnjenja je davao speleolog, prof. Guy Waringo. Još 1914. na brdu Petschend iznad rječice Alzette nedaleko Walferdangea otkriveno je u šumi više malih udubljenja u nizu. Prvim otkopavanjem jednog od njih (do dubine od 17 m) otkriveno je da se radi o okruglom okomitom rovu iskopanom u pješčenjaku, ali zatrpanom. Iskapanja su nastavljena tijekom 1967., da bi se tek 1986. doprlo do dubine od 36 m a tu je kopače čekalo veliko iznenađenje - lijepo građeni vodoravni tunel a kanaličem kojim je tekla čista voda. Istraživanje su nastavili speleolozi prodirući dalje kanalom, djelomično urušenim. Prodirući tunelom otkriveno je više okomitih rovova ali zatrpanih i povezanih s onim udubljenjima na površini.

Bilo je jasno da je otkriveno nešto izuzetno pa su u idućim godinama poduzeta velika istraživanja u koja su bile uključene značajne institucije, kao npr. ministarstvo kulture, financija, zaštite (restauratori), znanosti (sveučilišta) te mnogo dobrovoljaca (pomoćnih radnika). Ustanovljeno je da se radi o rimskom vodovodu koji je vodu zahvaćao u brdu i podzemnim kanalom dugim oko 600 m dovodio vodu do podnožja brda u jedno od rimskih naselja veličine 100 x 50 m

U kanalima rimskog vodovoda foto: Vlado Božić

(vila ništica). Do danas je prođeno (očišćeno) oko 300 m tunela, dok je drugi dio, onaj bliže površini, jako oštećen zarušavanjem i neće se do daljnog dirati. Ovaj pređeni dio tunela na pojedinim je mjestima građevinski osiguran željeznim gredama i betonom, naročito ispod okomitih rovova. Na sve otvore okomitih rovova postavljeni su poklopci, na nekim je postavljen prozor (s brisačem stakla!) kako bi posjetitelji, kad si upale svjetlo u rovu, mogli vidjeti dno tunela i vodu kako njim teče. Jedan dio tunela je posebno zanimljiv jer je građen kao preljev od viška vode. Za većeg vodostaja dio vode se usmjeravao prirodnim kanaličem do obližnjeg (povremenog) izvora na obronku brda.

Do mesta gdje je došlo do većeg zarušavanja i gdje se sva voda iz tog vodovoda gubi u podzemlju, iskopan je sada tunel, a mjesto poniranja vode ograđeno je i osvijetljeno tako da posjetitelji mogu vidjeti barem dio tog veličanstvenog djela rimskog graditeljstva. Cijelo područje je zaštićeno kao spomenik kulture, uređeno je parkiralište, sagrađeni su putovi kroz šumu do svih otvora tunela, organizirana je služba čuvanja i vođenja posjetitelja, izrađeni su prospekti i štampana je knjiga o dosadašnjim rezultatima rada na ovom objektu. Od 1994. Raschpetzer qanat je pod zaštitom UNESCO-a.

Vlado Božić

VIDEO - NOV NAČIN PLANINARSKE PROMIDŽBE

Poštovano uredništvo!

Šaljem Vam neuobičajen prilog: video CD sa zapisima aktivnosti planinara iz PD »Dilj gora« i drugih slavonskih društava. To je tek odabir maloga dijela filmske i video kolekcije našega društva, koja se upotpunjuje od 1976. godine.

Ovog su proljeća povodom Dana planeta Zemlje brodski planinari sudjelovanje na prigodnom okrugлом stolu i izložbi fotografija u Slavonskom Brodu okrunili i video-projekcijom. Bez skromnosti, mogu reći da je naše učešće bilo vrlo zapaženo i tu se potvrdilo da video kao nova tehnologija može biti vrlo dobar način informiranja i promidžbe planinarstva. Bez sumnje, promidžba i informiranje napreduju stalno s novim mogućnostima računalne tehnologije i modernih medija, što Vi možete najbolje i razumjeti.

Tako se začela misao o organiziranju Festivala planinarskog videa. Nekada sam i sam sudjelovao na Festivalu dijapositiva i videa u Feričancima, a sada je njegov sljednik Festival u Đurđenovcu, no samo za fotografije i dijapositive. Nije mi poznato održava li se

Scena iz videa »Dan planeta Zemlje« Karla Franceška

već gdje takav skup, iako sam često susreao planinare s kamerama. Mislim da bi bilo vrlo zanimljivo i korisno organizirati video-festival koji bi okupio sve zainteresirane hrvatske planinare koji snimaju video-kamerom ili bi željeli pogledati njihove radove. U PD »Dilj gora« razmišljamo o tome da napravimo takav festival, računajući pritom ne samo na planinare iz slavonskih društava, već iz cijele Hrvatske, pa i iz inozemstva, primjerom glasila našega društva »Brodski planinar«, koji više nije samo list Brođana i Slavonaca, već ima suradnike iz gotovo cijele Hrvatske. Termin bi bio mjesec veljača, a izbor radova od slobodnih do uvjetno tematskih. Mislim da bi na takav način planinari snimatelji mogli predstaviti najljepše prizore s naših planina i snimljene prirodne ljepote.

Naš grad je dobro prometno povezan, planinarski dom je uvijek lako dostupan i njegovi sadržaji su pogodni za takve aktivnosti, a najbolji radovi bi, vjerujem, zaslužili i da se prikažu u gradu za širu publiku. Brodski planinari nisu samo gostoprimaljivi, već znaju brojne akcije dobro započeti, a još bolje završiti.

Uz sređene pozdrave, još mali savjet: priloženi CD pogledajte samo onda, ako imate dovoljno vremena ili kada se želite opustiti, jer u žurbi se neće osjetiti mir Sovskog jezera, žubor potoka na Pljuskari i zvonkost slavonskih tambura.

Karlo Franceško

Cvijeće - vrlo zahvalan motiv za video snimanje

TAKO SE ODGAJAJU MLADI PLANINARI!

Negdje oko 6 sati toga hladnog (8 stupnjeva) srpanjskog jutra na Štirovači, probudilo me dječje pričanje. Zvonimir (3 godine) i Ivan (10 mjeseci) iz svojih vreća za spavanje veselo razgovaraju, a Borisa to ne smeta, on i dalje spava. Ema (6 godina) spava s mojim roditeljima u šatoru do nas. Oblaćim djecu i polako izranjamo u jedno divno velebitsko jutro.

Na starom, ali pouzdanom plameniku kuham prvu kavu. Sada već polako izranjavaju svи моји из šatora. Nakon kave i laganog doručka pakiramo se i krećemo autom novoasfaltiranom cestom do odvojka gdje nas dalje put vodi kroz šumu. Prvi kreće tata, za njim hoda Ema, pa Zvonimir, Boris na leđima u ruksaku nosi Ivana, a na kraju mama i ja. Piše 2:30 h do Šatorine, ali znamo da će nam s ovako malom djecom trebatи puno više. Gazimo polako, noge malenih se kližu, padaju, ali junaci se dižu i idu dalje. Bodri ih i to što ih na vrhu čeka pečat, jabuka i sok.

Pola sata prije vrha, na mjestu gdje se nekada nalazio pečat, odmaramo se a djeca prikupljaju snage za zadnji uspon. Gledam ih i vidim sebe i sestru kako su nas roditelji u tim godinama vodili po Velebitu. Bila sam nešto starija od Eme kada sam prošla Velebitski planinarski put u tjeđan dana! Ponosim se svojom djecom, jer hrabro podnose vrućinu i uspon.

I evo nas na vrhu. Puše jaka bura. Skoro nam je odnijela šešire. Sakrili smo se nešto niže od vrha i uživamo u pogledu. Divan je dan i puca vidik na otok Pag. Odmaraјući se, zbrajamо dječje godine i zaključujemo kako zajedno nemaju niti 10 godina.

Djeca uživaju u obećanoj nagradi. Polako krećeмо natrag. Sada ide puno lakše. Ema je s didom odlu-

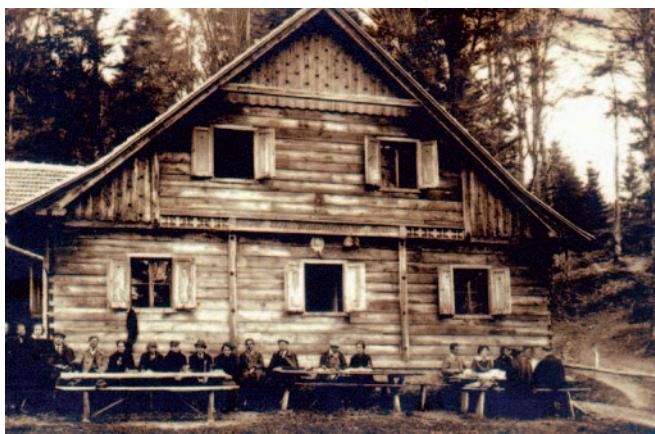
Na vrhu Šatorine

foto: Irena Šćulac

tala naprijed. Čujem ih kako pričaju priče. Ona hrabro gazi za njim i ne pita koliko još treba hodati. Ivan je zaspao u ruksaku, a Zvonimir polako i uporno uz puno priče i pjesme gazi nizbrdo. Nailazimo na pokoju malinu i jagodu, a to djeci daje posebnu snagu. Još malo i kod auta smo.

Vraćamo se do Štirovače gdje nas čekaju naši šatori i divna, hladna izvorska voda. A djeca? Nakon večere blaženo su zaspala zavučena u vreće. I tko kaže da budućnost planinarstva nije osigurana? Samo treba voljeti, htjeti ići.

Irena Šćulac

TKO PREPOZNAJE OVU KUĆU?

Do sada nitko nije uspio odgjetnuti gdje se nalazila ova planinarska kuća koje danas više nema. Zna se jedino da je bila HPD-ova jer je na njoj natpis »Hrvatsko planinarsko društvo«. Sudeći po označenoj visini, mogla se nalaziti negdje oko Sljemeна. Tko zna više, moli se da to javi Vladimиру Jagariću, Zagreb, Ul. Grada Mainza 24, tel. 01/3772107.

prof. dr. Željko Poljak

ZORAN KNEZOVIĆ

Za sve nas koji smo nekom prilikom zalutali u prostorije nekog planinarskog društva, na mjestu gdje se planiraju i gdje započinju usponi, akcije, sve ono što planinarstvo čini najljepšim igrom na svijetu za sve nas koji smo jednom došli na ovo mjesto, zarazili se time, ponekad se, nážlost, dogodi nešto što nas probudi iz tog divnog sna i podsjeti da to čime se bavimo ima i svoju tamniju stranu. Svatko od nas tko se dovoljno dugo bavi planinarsvom, sjéća se ponekog prijatelja koji je svoj put u planini i završio. Da je Zoran Knezović mogao birati mjesto na kojem će njegov životni put završiti, vjerujem da bi odabrao Mosor, Velebit ili Čabulju. Ali nije imao toliko sreće.

Zoran Knezović rođen je 12. rujna 1965. godine u Derventi. Prije desetak godina doselio je u Split i postao član HPD »Mosor«, upisavši se u školu preživljavanja u prirodi. To su bili njegovi planinarski počeci. Međutim, već tada se dalo naslutiti da se radi o planinaru čije su mogućnosti puno veće. Vrlo brzo je svladavao sve planinarske vještine, završio planinarsku i alpinističku školu, počeo se ozbiljno baviti tim aktivnostima i s vremenom se upuštati u sve teže i zahtjevne pothvate. Pamtim ga kao čovjeka uvijek spremnog da se suočava s novim, većim izazovima.

U ljetu 1996. prvi put se otisnuo prema Alpama i od tada je bio njihov stalni gost, barem jednom godišnje. U to vrijeme postaje i član Gorske službe spašavanja i Stanice planinarskih vodiča u Splitu. Svoja planinarska znanja usavršava u švicarskim i austrijskim Alpama, gdje je savladao vještine planinarenja u snijegu i ledu.

Osim njegove vječne težnje novim, višim i izazovnjim planinskim vrhovima, ostat će među mosorašima zapamćen i po spremnosti da svoja znanja i iskustva podijeli i prenese na druge, mlade planinare. Od samih početaka bio je predan u radu naših planinarskih škola, vodio je mnoge izlete po hrvatskim i bosanskim planinama i nekoliko pohoda po Alpama; posljednji takav bio je zimski uspon na Triglav, na Uskrs ove godine. Čitavo to vrijeme bio je i aktivni član Gorske službe spašavanja i sudjelovao u brojnim akcijama na svim dalmatinskim planinama. Sve do te nesretne subote, 26. srpnja 2003. godine, kada su u jednom trenutku prekinuti snovi o Dolomitima, Alpama, Andama. Zoran bi bio najsretniji kad bismo mu dug koji je dao za HPD »Mosor« vratali nastavljući tamo gdje je on stao, osvajajući vrhove koje on sam nije stigao. Hvala mu!

Ivica Sorić

OVJERENA SKUPŠTINA I STATUT HPS

Nakon gotovo pet mjeseci od predanog zahtjeva, Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba odobrio je nov Statut HPS, ovjerio Skupštinu, osobe ovlaštene za zastupanje, kao i sve odluke donesene na zasjedanju Skupštine HPS 24. svibnja 2003. u Zagrebu. Razlog takvom kašnjenju bila je detaljna provjera mandata svih predstavnika planinarskih društava u Skupštini HPS, odnosno provjera jesu li na vrijeme i prema odredbama statuta održane izborne skupštine tih naših članica i uredno predani dokumenti s

tih zasjedanja u područne urede za opću upravu. Tri desetak od 145 planinarskih društava koji su nazöčili Skupštini HPS, to je imalo neuredno i u posljednja četiri mjeseca Ured HPS je od njih uz mnoge teškoće pribavio potrebna rješenja ili zahtjeve za upis promjena u registar za ta društva.

Sukladno 73. članku novoga Statuta, kao prilog ovome broju objavljujemo Statut HPS.

Darko Berljak

PROSLAVA OBLJETNICE I USELJENJE U NOVE PROSTORIJE

Dana 24. rujna ove godine HPD »Zagreb-Matica« obilježila je 55. obljetnicu postojanja na poseban način: otvorenjem novih društvenih prostorija u Ulici Frane Petrića 4/II u Zagrebu. Tisuće su planinara prošle kroz to najstarije hrvatsko planinarsko društvo. Mjesto okupljanja tijekom duge 53 godine bile su im prostorije u Bogovićevoj ulici, u samom središtu Zagreba. Budući da je taj prostor morao biti vraćen pravim vlasnicima, društvo je užurbano počelo tražiti mogućnosti dobivanja novih društvenih prostorija. Zalaganjem i upornošću članova, a uz razumijevanje Poglavarstva Grada Zagreba, ostvarili su nemoguće: dobili su prostor u zgradici preko puta bivšeg mjesta okupljanja, na uglu Bogovićeve i Petrićeve ulice.

Na svečanom se otvorenju društvenih prostorija okupilo više od dvije stotine planinara i prijatelja društva. Nije pretjerano reći da su prisutni bili oduševljeni lokacijom, izgledom i veličinom novog društvenog prostora. Prostor je veći od bivšeg, ima više od 160 m², a čine ga velika dvorana za predavanja, poslovница,

Nove prostorije Zagreb-Matice na uglu
Bogovićeve i Petrićeve ulice foto: Alan Čaplar

Otvorenie novih prostorija HPD »Zagreb-Matica«

foto: Alan Čaplar

manja soba za sastanke, soba za sastanke sekcija, hodnik, čajna kuhinja i sanitarni prostor. Prostorije su opremljene novim i vrlo funkcionalnim namještajem.

Proslava je nastavljena u nedjelju 28. rujna proslavom Dana Društva kod planinarskog doma »Ivan Pačkovski« na Puntijarki. Nekoliko stotina prisutnih planinara nije se samo družilo, već je, prilikom uspona očišćena i prilazna pješačka staza do doma.

Povodom svojega 55. jubileja, društvo je izdalo i kratku, ali zanimljivu brošuru s pregledom povijesti i sadašnjosti HPD »Zagreb-Matica«.

prof. Krunoslav Milas

110. OBLJETNICA SLOVENSKOG PLANINARSTVA I 55. OBLJETNICA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Govor Vladimira Novaka na proslavi u Vratima

U subotu 13. rujna 2003. u organizaciji Planinske zveze Slovenije obilježena je u Vratima 110. obljetnica osnutka Slovenskog planinskog društva i 55. obljetnica osnutka PZS. Na poziv Planinske zveze Slovenije na proslavi u Vratima su u ime Hrvatskog planinarskog saveza sudjelovali dopredsjednik Vladimir Novak i glavni tajnik Darko Berljak. Tom prilikom, predsjedniku PZS Francu Ekaru (na slici u sredini) predano je posebno priznanje Hrvatskog planinarskog saveza povodom navedenih jubileja, a sve okupljene planinare pozdravio je Vladimir Novak.

Darko Berljak

Lapis Plus d.o.o.
ZASTUPNIK Pro-luX
ZA RH BiH i SLO

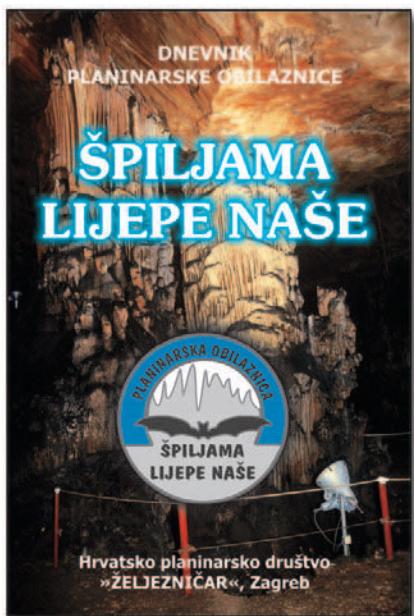
Compact dalekozori
Monokulari
ZOOM dalekozori
Panoramski dalekozori
Kompas
Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015
www.lapis-plus.hr

OBLJEŽENA 55. OBLJETNICA DOMA »ŽELJEZNIČAR« NA OŠTRCU

Dana 5. listopada obilježen je Dan HPD »Željezničar« i ujedno 55. obljetnica doma na Oštrcu u Samoborskom gorju. Ove godine održan je 15. put tradicionalni listopadski pohod na Oštrc koji se održava u povodu Dana »Željezničara«, a unatoč nestabilnim vremenskim prilikama na Oštrcu se okupilo nekoliko stotina planinara, među kojima i mnogo osnovnoškolaca. Niz planinara koji više godina sudjeluju u ovom pohodu primilo je priznanja, zlatne, srebrne i brončane značke, a posebno je priznanje primio Vjenceslav Jurić, jedini sudionik svih 15 pohoda, ujedno i prvi koji je dežurao u domu na Oštrcu prigodom otvorenja prije 55

godina (!). U prigodi 55. obljetnice doma izdana je prigodna omotnica i pečat koji se koristio u zagrebačkoj Pošti II u Branimirovoj ulici.

HPD »Željezničar«, koje je poznato po tradiciji izdavanja i obilaženja planinarskih obilaznica, a istodobno ima i jedan od najjačih speleoloških odsjeka u Hrvatskoj, na Oštrenu je svečano predstavilo i otvorilo i novu planinarsku obilaznicu pod nazivom »Špiljama Lijepe Naše«. Radi se o pomalo neuobičajenoj planinarskoj obilaznici koja obuhvaća 17 turistički uređenih, dakle lako dostupnih, špilja širom Hrvatske. Otvaranjem ove obilaznice, zainteresiranim planinarima ponuđeni su i predstavljeni neki novi ciljevi za izlete, te su na originalan način povezane dvije naizgled nespojive planinarske djelatnosti (planinarske obilaznice i speleologija). U idućem razdoblju HPD »Željezničar« planira seriju izleta kojima će se pohoditi kontrolne točke nove obilaznice. Autor obilaznice je Vlado Božić.

Alan Čaplar

ODRŽANA IZBORNA SKUPŠTINA HPD »MOSOR«

Dana 23. rujna 2003., u novim društvenim prostorijama u Splitu, održana je izborna skupština HPD »Mosor«. Nazočni članovi prihvatali su izvješće o djelovanju društva u proteklom razdoblju, dali razrješnicu tijelima izabranim u proteklom mandatu, te pohvalili njihovo zalaganje za rad društva. Jednoglasno je imenovan predloženi Upravni odbor od 13 članova, u koji

je uz četiri stara izabrano i devet novih članova. U idućem mandatu Društvo će kao predsjednik voditi Goran Gabrić, dopredsjednici su Ivica Sorić i Vinko Prizmić, a tajnik je Ivan Bućan.

Prilika je iskorištena i za dodjelu odlikovanja vrijednim članovima. Njih 12 dobilo je brončani, 6 srebrni, 5 zlatni znak HPS, a jedan plaketu HPS.

Goran Gabrić

IZBORNA SKUPŠTINA ŠIBENSKOG »KAMENARA«

U prepunoj dvorani Katoličkog doma u Šibeniku održana je 11. rujna izborna skupština HPD »Kamenar«. U izvješću dosadašnjeg predsjednika Ante Jurasa istaknut je vrlo uspješan rad Društva na svim poljima planinarske djelatnosti, kao i uspješan rad društvenih sekcija i odsjeka. Ono što »Kamenar« najviše kralji je suradnja s nizom planinarskih udruženja, što je potvrđeno i njihovom nazočnošću na izbornoj skupštini.

Izleti Društva organizirani su prosječno svakog vikenda u bliže i dalje planine, a ove je godine zapažen izlet na Durmitor s usponom na Bobotov kuk (2523 m).

Članovi »Kamenara« sudjeluju na svim zajedničkim planinarskim aktivnostima, uključujući i Dane PS Herceg-Bosne, a uspješno organiziraju, već petu godinu zaredom, popularnu manifestaciju Dani Društva, namijenjenu članstvu i građanstvu. Redovito su organizirane planinarske škole i članovi upućivani na seminare i škole za planinarske specijalnosti. U narednom četverogodišnjem razdoblju poklonit će se pažnja ukjučivanju mlađih članova, većem promoviranju Dinare kao najviše planine u Hrvatskoj i osmišljenim programima obilježiti značajne obljetnice: 130. obljetnicu osnutka HPD-a (2004.), 20. obljetnicu posljednjeg osnivanja i kontinuiranog rada Društva (2005.) i 80. obljetnicu osnivanja Društva (2006.). Ove će godine Društvo primjerno obilježiti 10. godišnjicu stalnog izlaženja »Glasnika Kamenara« koji je postao omiljeno planinarsko štivo i koji okuplja sve veći broj suradnika.

Vrijedno je istaknuti da je u proteklom mandatnom razdoblju »Kamenar« dobio najviša priznanja: Plaketu Šibensko-kninske županije (2001.), Plaketu i pismeno priznanje Saveza športova grada (2002.), a IO HPS-a proglašio ga je najuspješnijim društvom u Hrvatskoj za 2002. godinu. Društvo je, također, dodijeljeno priznanje za uspješno obilježenu Međunarodnu godinu planina, kao i spomen-značka MGP dvojici njegovih članova. Isto tako, dvoje članova proglašeni su zaslužnim sportskim djelatnicima za 2002. godinu.

U znak zahvalnosti za požrtvovan rad i uspjeh Društva dodijeljena su pismena priznanja članovima, suradnicima i prijateljima Društva, te planinarskim i sportskim udruženjima i sponzorima.

Priznanja HPS-a uručio je dopredsjednik IO HPS Goran Gabrić, i po trojici članova brončani, srebrni i zlatni znak, a plaketu, kao najviše priznanje, dobili su Ante Juras i Ivo Antunac.

U novo čelnštvo Društva izabrani su: Višnja Vranković za predsjednicu, Ante Juras za dopredsjednika, Andelko Kovač za tajnika i Anka Janković za blagajnicu. Dopise i obavijesti slati na adresu predsjednice: 22000 Šibenik, Ulica Stjepana Radića 79A.

Ante Juras

PD »ZAGORSKE STEZE« U ZABOKU

Nedavno je, na naše veselje, PD »Zagorske steze« primljeno u veliku planinarsku obitelj. Društvo je osnovano 25. travnja, a 23. lipnja primljeno je u članstvo Hrvatskog planinarskog saveza.

Sjedište PD »Zagorske steze« je u središtu Hrvatskog zagorja, u Zaboku, a adresa Društva je: Ul. Matije Gupca 238b. Predsjednik društva je Antun Žigman (tel. 091/56-05-354), potpredsjednici su Mirjana Ladišić (tel. 098/795-292) i Nikola Turk (tel. 098/16-34-872), a tajnik je Damir Valec (tel. 098-9424-980).

U pola godine rada, imali smo već 22 planinarska izleta, a na svakom od njih bilo je više od dvadeset članova.

Damir Valec

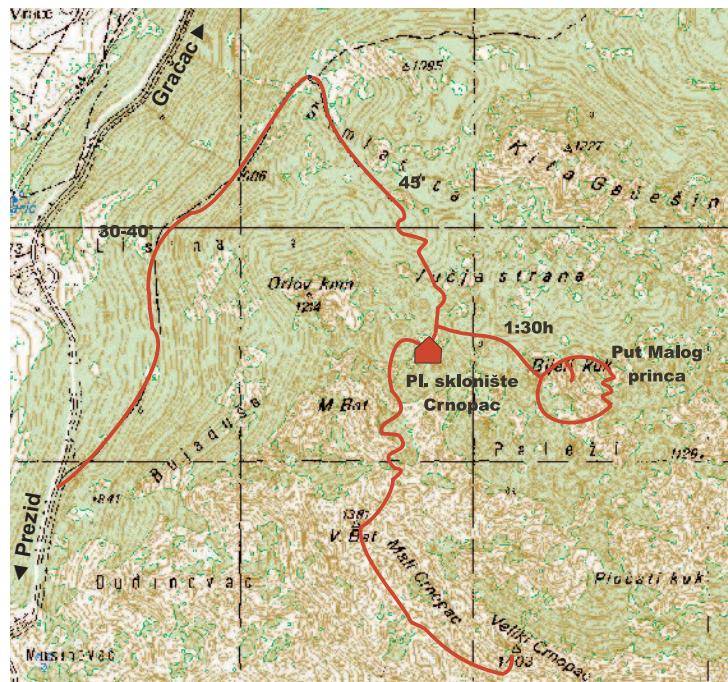

FOTO-DIA FESTIVAL U ĐURĐENOVCU

Već niz godina zaredom u Đurđenovcu se održava festival dijapositiva i fotografija, na kojem mogu sudjelovati svi zainteresirani planinari sa svojim snimcima. Ove će se godine Festival održati u subotu 6. prosinca u OŠ J.J. Strossmayera u Đurđenovcu, a dan poslije za sudionike će biti organiziran izlet po Krndiji.

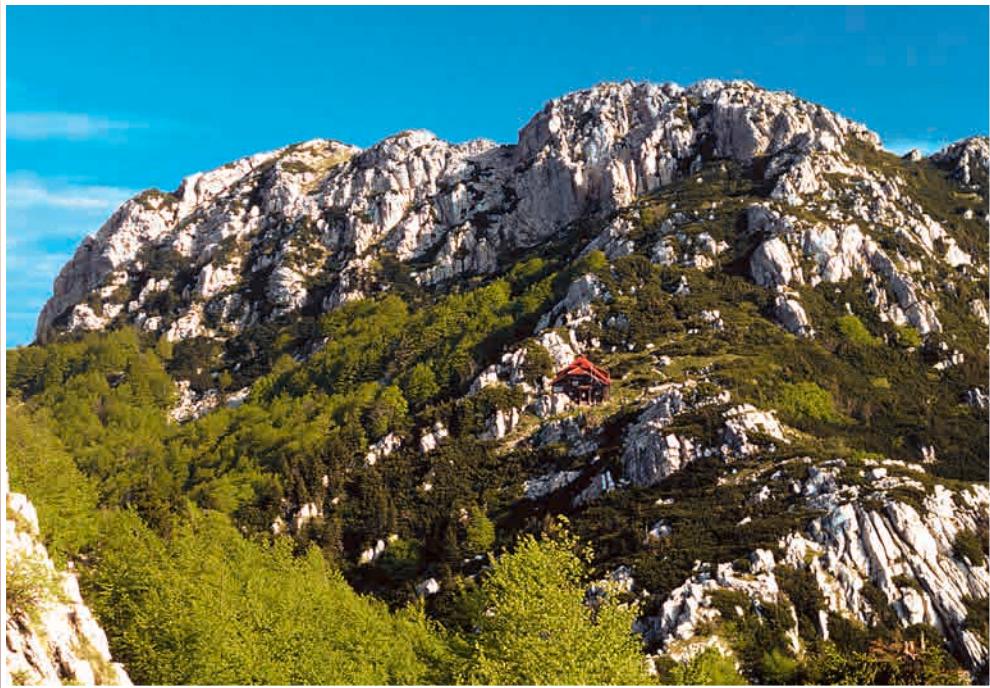
Kao i prošlih godina, zadane su dvije teme: 1. Jedan izlet u deset slika i 2. Tri detalja s tog izleta (Očekuje se da svaki autor pošalje 13 slika, 10 za prvu temu, a tri za drugu). Radeve se primaju na adresu HPD »Sunovrat«, Radnička 21, 21511 Đurđenovac najkasnije do 1. prosinca 2003. Najbolji radovi bit će nagrađeni, a najljepših desetak fotografija bit će objavljeno u našem časopisu (odabrane fotografije s prošlogodišnjeg festivala tiskali smo u HP 2/2003, str. 48-49.). Sve slike bit će vraćene autorima. Obavijesti o festivalu mogu se dobiti na tel. 091/56-44-185 od Antuna Kasapovića, predsjednika HPD »Sunovrat«.

Željka Lisak

ISPRAVAK

U prošlom broju HP, na 307. stranici, objavljen je zemljovid Crnopca, na kojem su greškom ispušteni neke važne označke, što bitno otežava korištenje tog zemljovida. Zato ovdje ponovno objavljujemo zemljovid Crnopca, uz ispruku čitateljima.

Urednički odbor HP

Schlosserov dom pod Velikim Risnjakom, foto: Alan Čaplar

NE LUTAJTE ! MI VAM NUDIMO

VRHUNSKU OPREMU RENOMIRANIH TVRTKI ZA PROFESIONALNI ALPINIZAM,
REKREATIVNO PLANINARENJE, SPORTSKO PENJANJE, RAZNE OUTDOOR
AKTIVNOSTI, GORSKO SPAŠAVANJE I VISINSKE RADOVE

MYO

TYROMONT

UVODNIK I ZASTUPNIK ZA REPUBLIKU HRVATSKU : HIMALAYA SPORT D.O.O. VARAŽDIN, VRAZOVA 8C

TEL/FAX: 042/313-701 WEB: www.himalaya-sport.com

